

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ

ІХ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ
ДОСЛІДЖЕНЬ В НАУКОВІЙ
ТА ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

29 – 30 серпня 2023 року

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

**МАТЕРІАЛИ
ІХ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ
ДОСЛІДЖЕНЬ В НАУКОВІЙ
ТА ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

29-30 серпня 2023 року

**Львів
2023**

УДК 005

ББК 94.3(0)

Пріоритетні напрями досліджень в науковій та освітній діяльності: матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції: м. Львів, 29-30 серпня 2023 року. – Львів: Львівський науковий форум, 2023. – 53 с.

У даному збірнику представлені тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Пріоритетні напрями досліджень в науковій та освітній діяльності», організованої Львівським науковим форумом. Висвітлюються Пріоритетні напрями досліджень в науковій та освітній діяльності на сучасному етапі становлення, розглядаються сучасні наукові дискусії різних наукових напрямів.

Збірник призначений для студентів, здобувачів наукових ступенів, науковців та практиків.

Всі матеріали представлені в авторській редакції. За повноту та цілісність яких автори безпосередньо несуть відповідальність.

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	5
<i>Дунець О.Є.</i> ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	5
<i>Євсєєва Д.В.</i> НАПРЯМКИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОГО ПРОЦЕСУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	9
<i>Прокопов В.О.</i> ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОБУДОВИ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗРОБЛЕННЯ І ВПРОВАДЖЕННЯ ЗЕЛЕНИХ ІННОВАЦІЙ.....	12
НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА.....	16
<i>Прокопчук М.Л.</i> ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	16
ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ	18
<i>Легкун О.Г.</i> ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВ ЗАСОБАМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИКИ	18
<i>Петрочук Д., Собчук О.</i> ГУРТOK РОБОТОТЕХНІКИ ЯК СКЛАДОВА НАПРЯМКУ STEM-ОСВІТА.....	21
<i>Ткачук І.В.</i> ДЛЯ ЧОГО ТЕМА «ГЛОБАЛЬНА МЕРЕЖА ІНТЕРНЕТ ТА ЇЇ МОЖЛИВОСТІ» ВИВЧАЄТЬСЯ В ШКОЛІ.	23
<i>Ткачук І.В.</i> ІНТЕРАКТИВНІСТЬ ШКІЛЬНИХ УРОКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕРНЕТ РЕСУРСІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ.....	25
ПОЛІТИЧНІ НАУКИ.....	27
<i>Бакланова Н.</i> ПІДТРИМКА ЯПОНІЄЮ УКРАЇНИ В ЇЇ БОРОТЬБІ ЗА СВОБОДУ ТА ДЕМОКРАТІЮ	27
ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ	33
<i>Гуцол К.В.</i> НАРАТИВ ЯК РЕСУРС РОЗВИТКУ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ	33
ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ	39
<i>Куроп'ятник О.</i> МОТИВ ПОДОРОЖІ В ОЦІНКАХ КРИТИКІВ ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВЦІВ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ Ю. АНДРУХОВИЧА «ПЕРВЕРЗІЯ» ТА О. ТОКАРЧУК «БІГУНИ»)	39

Михальчук С.О. СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ РИТОРИКО-КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕРЕКЛАДАЧА.....	43
Петрук Т.В. ПЕРЕКЛАД ПОРІВНЯНЬ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ ДЖОАН РОУЛІНГ «ФАНТАСТИЧНІ ЗВІРІ ТА ДЕ ЇХ ШУКАТИ»)	46
ЮРИДИЧНІ НАУКИ.....	48
Гуржій О.Б., Родигін О.А. ПРОБЛЕМИ ВІДНЕСЕННЯ РЕЧОВИН ДО АНАЛОГІВ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ ТА ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН	48
Мицавка Ю.Ю. АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ ЮРИДИЧНОЇ ПРАКТИКИ ПРАВОВІЙ ДОКТРИНИ УКРАЇНИ.....	51

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

*Дунець Олександр Євгенійович,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 073 Менеджмент.*

*Науковий керівник: Сорока Лариса Миколаївна,
кандидат економічних наук, доцент кафедри підприємницької та
туристичної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах розвитку, простежується орієнтація на соціальні та економічні перетворення, які націлені на розвиток ринкової економіки. На даному етапі починають простежуватися заходи, які впливають на працю працівників, підвищення якості життя персоналу та ін. З метою реалізації таких заходів, необхідністю стає посилення мотивації праці персоналу підприємства за допомогою формування гнучкої та дієвої мотиваційної системи, яка буде впливати на працівника та на його ефективну трудову діяльність за допомогою різноманітних стимулів [3].

Дієва мотиваційна система, яка буде на постійній основі стимулювати трудову діяльність персоналу, у першу чергу потребує дослідження її теоретичних та методологічних аспектів. Тому, формування концептуальної основи системи мотивації праці передбачає вирішення низки питань, а саме:

- обґрунтування її теоретичної та методологічної бази;
- визначення місця мотивації та дій щодо стимулювання праці персоналу;
- дослідження чинників внутрішнього та зовнішнього середовища та розкриття їхньої сутності;
- виокремлення чітких цілей, завдань, принципів, функцій та видів мотивації праці персоналу на підприємстві [4].

На основі вищезазначеного простежується, що формування концепції управління персоналом у першу чергу базується на працівниках, як головних та ключових елементах виробничого процесу підприємства. Тому, мотивування працівників стає найбільшою та найголовнішою потребою підприємства з метою отримання бажаного результату від здійсненої діяльності.

Сьогодні існує багато визначень щодо трактування поняття «мотивація». Тому, слід розглянути сутність економічної категорії «мотивація» опираючись на два важливих елемента, а саме:

1) мотивація – це внутрішня характеристика особистості, яка відображає особливості її мотиваційної складової, яка має вплив на процес формування,

актуалізації та реалізації мотивів під впливом зовнішніх чинників та внутрішніх факторів існування підприємства;

2) мотивація представляє собою дієвий об'єкт управління, який націлений на вплив суб'єктів управління на основі використання стимулів задля формування мотиваційної системи, яка має вплив на трудову діяльність персоналу підприємства [1, с. 41].

Таким чином, мотивація формується опираючись на персональні передбачення особистості та його цінностей, а також на організаційні та управлінські засади підприємства.

Трактуювання поняття «стимули» або «мотиви» передбачають чинники, прийоми та методи за допомогою яких здійснюється мотивація праці персоналу. Тим самим, існують деякі мотиви, які впливають на вчинки особистості та трудову діяльність особи, а саме:

- самоствердження – прагнення до досягнення певного соціального статусу в суспільстві;
- ідентифікація – проявив себе, своєї професійності та здібностей;
- влада – бажання особистості отримати владу або певну посаду з метою керування іншими людьми;
- процесуальна складова – спонукання особистості до дій за допомогою чинників зовнішнього середовища;
- зовнішня діяльність – дії, які можуть відбуватися окремо від основної трудової діяльності;
- саморозвиток – прагнення до особистого зростання за допомогою внутрішніх персональних стимулів;
- досягнення – прагнення досягти високих результатів у професійній діяльності;
- афіліація – встановлення та підтримка зв'язків в соціумі, контакту та постійного спілкування [5, с. 213].

У наукових дослідження можна простежити значну кількість класифікацій методів та різноманітних видів мотивації праці персоналу, але всі вони базуються на трьох основних видах мотивації праці (рис. 1.).

Рис. 1. Види мотивації праці персоналу

Джерело: узагальнено автором на основі [6, с. 89].

Слід зауважити, що наявність логічного зв'язку між мотивацією та стимулюванням праці персоналу вимагає використання поняття «механізм мотивації праці», який представляє собою складний процес взаємодії внутрішніх спонукальних дій (потреби, інтереси, цінності) та зовнішніх благ (стимули, які мають вплив на формування мотивів праці персоналу).

Поєднання мотивів та стимулів дозволяє повністю реалізувати всі необхідні потреби працівників за допомогою реалізації здібностей. У такому випадку, керівник зможе розробити чітку та дієву систему мотивації праці, яка буде охоплювати в одне ціле всі стратегічні цілі підприємства та мету трудової діяльності персоналу.

Тому, за умов правильного сполучення, мотиви та стимули можуть стати взаємообумовленими структурними елементами загального процесу формування системи мотивації праці персоналу підприємства.

Формування та впровадження системи мотивації передбачає створення або зміну вже діючої системи таким чином, щоб вона у повній мірі відображала всі мотиви праці, які можуть спонукати до ефективної трудової діяльності у відповідності до професійних обов'язків та завдань працівника.

Система мотивації праці персоналу є складною системою, яка визначає специфіку механізму формування трудової мотивації персоналу. Така система сформульована на основі мотивів та стимулів, які передбачають індивідуальні потреби персоналу, яку можна реалізувати за допомогою чітко поставленої мети та завдань діяльності підприємства.

Чіткий механізм мотивації праці персоналу у своїй діяльності передбачає чотири основні елементи, які в сукупності дають очікування від проведеної діяльності. До таких елементів відносять: результат, зусилля, валентність та винагорода.

Розглядаючи механізм системи мотивації праці персоналу простежується, що очікування від отриманої мотивації складається з результату, зусиль, валентності та подальшої винагороди. Тобто, чим більше фактична винагорода відповідає очікуваному значенню, тим ступінь валентності збільшується.

Тим самим, працівник повинен усвідомлювати, що зусилля, які вони покладуть – у першу чергу вплинуть на результат, який постійно буде збільшуватися, а отже буде збільшуватися і винагорода, що призведе до процесу очікування [2].

Отже, створення дієвої мотиваційної системи, яка буде стимулювати трудову діяльність персоналу потребує постійних досліджень її теоретичних та методологічних аспектів. Мотивація представляє собою внутрішню характеристику особи, яка відображає особливості її мотиваційної складової. Мотивація має вплив на процес формування, актуалізації та реалізації мотивів під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів існування підприємства

Формування та впровадження системи мотивації передбачає створення або зміну вже діючої системи таким чином, щоб вона у повній мірі відображала всі мотиви праці, які можуть спонукати до ефективної трудової діяльності у відповідності до професійних обов'язків та завдань працівника.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богиня Д.П. Основи економіки праці: навчальний посібник. К.: Знання Прес, 2001. 313 с.
2. Зіновчук В.В., Штерма Т.В. Нематеріальна складова мотивації персоналу сільськогосподарських підприємств. Вісник Житомирського національного агроекологічного університету. 2011. № 2 (2). С. 226-234. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/5_2020/79.pdf (дата звернення: 27.08.2023).
3. Квасній Л.Г., Солтисик О.О., Федішин В.В. Роль мотивації і стимулювання персоналу в системі забезпечення розвитку підприємства. Економіка і суспільство. 2017. Вип. 11. С. 233-237. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/11_ukr/39.pdf (дата звернення: 27.08.2023).
4. Магопець О.А. Теоретико-методологічні основи мотивації і стимулювання трудової діяльності. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2011, Вип. 20, ч. II. С. 15-21. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/584/1/5.pdf> (дата звернення: 27.08.2023).
5. Никифоренко В.Г. Управління персоналом: навчальний посібник. 2-ге видання, виправлене та доповнене. Одеса: Атлант, 2013. 275 с.
6. Салун М.М. Механізм соціально-економічної мотивації працівника: монографія. Харків: Вид. ХНЕУ, 2010. 184 с.

Євсєєва Діна Вікторівна,
*викладач кафедри управління підприємницькою та
туристичною діяльністю,
Ізмайльського державного гуманітарного університету
e-mail: tornado200886@gmail.com
ORCID: 0009-0002-7357-2811*

НАПРЯМКИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОГО ПРОЦЕСУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Організацію виробництва слід розуміти як систему науково обґрунтованих заходів, спрямованих на створення найбільш раціональної структури підприємства та його підрозділів, доцільне поєднання і зв'язок у часі і просторі трудових і технологічних процесів, а також засобів виробництва для ефективного виконання запланованих завдань і досягнення найкращих кінцевих результатів. Таким чином, всередині підприємства організовується єдиний виробничий процес, який є системою взаємопов'язаних цілеспрямованих технологічних і трудових процесів.

Оптимізація - це процес вибору найкращого, оптимального, варіанту з безлічі можливих [2]. Розглянемо критерії та методи оптимізації виробничого процесу.

Оптимізація виробничих процесів це дії зі зміни виробничого процесу таким чином, щоб він відповідав критеріям оптимізації і при цьому найкращим чином досягав поставлених цілей [2]. Оптимізація виробничих процесів ставить перед собою дві мети: підвищення ефективності виробництва в цілому і скорочення витрат виробництва. Як правило, кінцева мета досягається за рахунок впровадження більш сучасних технологій і поліпшення організації праці.

Під критерієм оптимізації розуміється характерний показник виконання завдання, за значенням якого оцінюється оптимальність знайденого рішення, тобто максимальне задоволення поставленим вимогам.

Основні використовувані критерії оптимальності можна поділити на такі види:

- економічні: мінімальна собівартість, найбільший прибуток, рентабельність, мінімальний рівень витрат на виробництво, мінімальні витрати на всі види енергії, на основні та допоміжні матеріали, на фонд заробітної плати;
- техніко-економічні: максимальна продуктивність, найменше штучний час, основний і допоміжний час, стабільність технологічного процесу обробки, верстатомісткість, виробі, коефіцієнт корисної дії обладнання, надійність роботи системи обладнання або окремих її елементів;
- експлуатаційні: зносостійкість, втомлена міцність, контактна жорсткість і інші критерії довговічності виробів;
- інші: психологічні, естетичні, ергономічні.

Залежно від поставлених вимог використовуються різні критерії оптимізації. Може використовуватися як один, так і кілька критеріїв для вирішення однієї задачі. [5, с. 104].

На промислових підприємствах переважно використовують економічні і техніко-економічні критерії оптимізації. До яких відносяться: критерій мінімальної собівартості, критерій максимальної продуктивності і найменшого штучного часу, критерій максимальної технологічної надійності.

Своє практичне застосування критерії оптимізації виявляють в методах. Існує велика кількість методів оптимізації виробництва, до яких відносяться: статистичні методи, метод економіко-математичного моделювання, методи одновимірної оптимізації, концепція бережливого виробництва, програма тотальної оптимізації виробництва, концепція шести сигм.

Для розвитку підприємства, збільшення ефективності виробництва, зниження витрат, необхідно використовувати комплекс методів оптимізації виробничих процесів, а не дотримуватися тільки одного. Детальніше необхідно розглянути декілька методів оптимізації виробничого процесу - це концепція бережливого виробництва, програма тотальної оптимізації та метод економіко-математичного моделювання.

Одним із сучасних підходів оптимізації виробничого процесу є концепція бережливого виробництва, засновником якої вважається Тайіті Оно, він створив виробничу систему в Toyota в 1950 році.

Бережливе виробництво - концепція управління підприємством, заснована на постійному прагненні до усунення всіх видів втрат [5, с. 18]. Основна ідея бережливого виробництва полягає в тому, щоб визначити яку цінність створює виробнича операція для кінцевого споживача і як мінімізувати те, що не створює цінності, тобто втрати. Для виробництва визначають основні сім видів втрат [4, с. 82]:

- перевиробництво продукції;
- зберігання сировини, матеріалів, напівфабрикатів і деталей між виробничими стадіями;
- непотрібне транспортування матеріалів;
- зайві етапи обробки;
- зберігання зайвих запасів;
- непотрібне переміщення людей;
- випуск бракованої продукції.

Методологія опису потоку створення цінності. При аналізі виробничих процесів в першу чергу досліджується, скільки часу матеріал реально обробляється і скільки він проводить в запасах чекаючи наступної стадії обробки. На підприємствах масового виробництва, де цех або лінія випускає деталі величезними партіями, ці деталі чекають обробки в наступному цеху набагато довше ніж йде сам процес їх обробки. Виникає проблема міжцехових запасів. Один із способів уникнути дану проблему це впровадження «витягаючої» системи виробництва.

Витягування - це система виробництва, при якій цех або ділянка виробництва не починає діяльність поки цех, що знаходиться далі по технологічному ланцюжку, не повідомить про свою потребу в комплектуючих [4, с. 103].

Перехід на витягування веде за собою перебудову технологічного ланцюга таким чином, щоб цех або окремий верстат виробляв деталі або напівфабрикати окремими партіями. У слідстві чого виробнича одиниця стає більш гнучкою і може швидко реагувати на потребу в деталях цеху-замовника.

На перший погляд підприємствам, орієнтованим на масове виробництво не під силу дане реформування, але сучасні підходи і приклади західних компаній доводять зворотнє. У слідстві чого виробнича одиниця стає більш гнучкою і може швидко реагувати на потребу в деталях цеху-замовника.

З точки зору організації окремого робочого місця бережливе виробництво виділяє кілька підходів. Візуальний контроль - розміщення інструментів, деталей і показників стану виробництва, при якому кожен може зрозуміти в якому стані робоче місце або ділянка. [3, с. 44].

Система включає п'ять принципів:

- відокремити необхідні інструменти, документи і деталі від тих, що не використовуються і прибрати останні;
- розташувати всі робочі інструменти так, щоб з ними було зручно працювати;
- підтримувати чистоту на робочому місці;
- регулярно виконувати перші три принципи;
- зробити виконання перших чотирьох принципів звичкою.

Бережливий виробничий процес передбачає, в першу чергу, залучення до процесу оптимізації персонал, пошук внутрішніх резервів оптимізації виробництва і тільки потім технологічні новації. [2].

Отже, концепція «бережливе виробництво» виступає інноваційним методом підвищення ефективності організації виробничого процесу підприємств, маючи свої переваги та недоліки, можливості та загрози, комплексне врахування яких дасть змогу приймати ефективні управлінські рішення та стратегії щодо подолання кризового стану на підприємстві та підвищення його конкурентоспроможності. Подальші дослідження необхідно спрямувати в напрямі розроблення та вибору оптимальних стратегій застосування принципів концепції «бережливе виробництво» з урахуванням внутрішніх та зовнішніх чинників, які формують середовище організації виробничого процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гвоздь М.Я. Реінжиніринг бізнес-процесів як чинник прискореного розвитку економіки. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління. 2013. Вип. № 754. С. 135–138.
2. Козир С. В., Слесарев В.В., Ус С.А., Хом'як Т.В. Моделювання та реінжиніринг бізнес-процесів: підручн. М-во освіти і науки України; Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка». Дніпро: НТУ «ДП», 2022. 163 с. URL : https://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/160245/Посібник_МРБП.pdf?sequence=1
3. Лисицин В. Д. Роль “ощадливого виробництва” в діяльності підприємства / В.Д. Лисицин, О.І. Лисенко, Ю.С. Вовк // Вісник НТУУ “КПІ”. 2009. Вип. № 1. С. 39–61.
4. Мироненко М.А. Менеджмент ошадливого виробництва: Навч.посібн. 3-тє вид., виправлене. Дніпропетровськ.: Пороги, 2015. с. 512.
5. Ошадливе виробництво: концепція, інструменти, досвід : наук.-практ. Видання / Омеляненко Т. В., Щербина О. В., Барабась Д. О. та ін. К. : КНЕУ, 2009. 157 с.

Прокопов Віктор Олександрович,
*здобувач кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування,
Хмельницький університет управління та права ім.Л. Юзькова*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОБУДОВИ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗРОБЛЕННЯ І ВПРОВАДЖЕННЯ ЗЕЛЕНИХ ІННОВАЦІЙ

Процеси глобалізації світової економіки, негативні ефекти від зміни клімату, збільшення кількості природних катастроф та посилення їх негативного впливу на екосистеми визначають необхідність переходу на стійкий шлях розвитку.

На конференції ООН «РІО+20» (2012 р.) у підсумковому документі «Майбутнє, якого ми прагнемо» (The Future We Want) сформульовано нові пріоритети у досягненні сталого розвитку, що ґрунтуються на принципах «зеленої» економіки. На саміті ООН з прийняття Порядку денного в галузі розвитку на період після 2015 року, що відбувся в м. Нью-Йорк у вересні 2015 р., були затверджені Цілі сталого розвитку до 2030 року для людства та всіх країн. У проголошених ООН 17 Цілях сталого розвитку на найближчі п'ятнадцять років вісім цілей пов'язані із забезпеченням екологічної стійкості. У 2015 році зарубіжні країни-учасники Конференції ООН - підписали Паризьку угоду, що декларує цілі країн на шляху до кліматичної нейтральності. Україна була однією зі сторін, що взяла на себе зобов'язання щодо зниження кліматичних ризиків.

Практична реалізація рішень паризького саміту передбачає перехід на принципово «зелені» способи виробництва та споживання енергії. Нові цілі та завдання вимагають розроблення такої моделі економічного розвитку, за якої спостерігатиметься економічне зростання та підвищення добробуту суспільства без деградації навколишнього середовища. Модернізація економіки має відбуватися на основі активного впровадження «зелених» інновацій, які несуть у собі не лише інноваційну, а й екологічну складову. Необхідно задіяти сукупність фінансових інструментів та стимулів, які заохочуватимуть суб'єктів господарювання не лише впроваджувати «зелені» інноваційні розробки, а й змінювати «брудні» технології на «чисті».

Основною концептуальною доповіддю в галузі «зеленої» економіки є публікація ЮНЕП «Назустріч «зеленій» економіці: шляхи до сталого розвитку та викорінення бідності» (Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication) (2011), розробленого для представників владних структур. Основними положеннями та висновками доповіді є:

1. Визнання цінності природного капіталу як джерела благополуччя суспільства. Природні ресурси (ліси, болотисті землі, річкові басейни, озера) є ключовими компонентами природного капіталу, відіграючи невід'ємну роль у екосистемах. Вони мають незамінний вплив на забезпечення стабільності кругообігу води у природі,

кругообігу вуглецю та зниження впливу клімату. Ці ресурси також відіграють важливу роль у забезпеченні сільськогосподарської діяльності, побутових потреб та рибальства.

2. Необхідність інвестування у природний капітал. Подання інвестицій в природні ресурси може позитивно вплинути на якість життя громадян. Дослідження впливу перехідної глобальної економіки до "зелених" практик включало моделювання наслідків річних інвестицій у розмірі 2% від світового валового продукту протягом наступних десяти років. Це дослідження спрямовано на аналіз впливу на макроекономіку переходу до "зеленої" економіки та досягнення стандартних цілей розвитку.

Зважаючи на великий потенціал зменшення витрат та важливість аспектів зміни клімату, у світовій політиці було вирішено резервувати близько половини інвестицій у "зелені" технології для покращення енергоефективності. Це стосується як комунальної інфраструктури, так і транспорту та промисловості. Крім цього, інвестиції будуть направлені на розробку альтернативних джерел енергії. Решта інвестицій сприятимуть вдосконаленню утилізації промислових та побутових відходів, підвищенню якості громадського транспорту та розвитку секторів, що базуються на сталому використанні природних ресурсів (лісництво, сільське господарство, рибальство, водопостачання).

3. Скорочення нерівності та подолання бідності. Хронічна бідність є найпомітнішим проявом соціальної несправедливості і характеризується нерівним доступом до освіти та медичної обслуговування, нерівними можливостями надання кредиту та отримання доходів, а також неповсюдним захистом прав власності. Ключова особливість «зеленої» економіки полягає у створенні різних можливостей для економічного розвитку та зниження бідності, не ліквідуючи та не руйнуючи при цьому природні активи країни. Особливо актуально це для країн з низькими доходами, де екосистемні товари та послуги є важливим джерелом життя людей.

4. Створення робочих місць та забезпечення соціальної справедливості. Після 2008 р., коли світова економіка поринула в рецесію, викликану банківською та кредитною кризами та різкими стрибками цін, посилилася проблема безробіття. Перехід до «зеленої» економіки створить не менше робочих місць, ніж "коричнева" економіка.

5. Застосування відновлюваних джерел енергії та технологій зі зниженим рівнем викидів вуглецю. Енергетичний сектор дає 2/3 викидів парникових газів. Діюча енергетична система ґрунтується на викопному паливі та призводить до зміни клімату.

6. Ефективне споживання ресурсів та енергії. У недавньому минулому плата за неефективне використання природних ресурсів не була для людської цивілізації є проблемою. Після того, як зростання світової економіки натрапив на нестачу сировини та підвищення цін на неї, завдання подолання залежності створення економічних цінностей від використання природних ресурсів та його впливу на довкілля стало першочерговим. Головним завданням, коли суспільство починає жити в умовах обмеженості ресурсів та викидів вуглецю, полягає у повному усуненні залежності економічного зростання від споживання матеріалів та енергоресурсів.

7. Розробка стійких міст (екогородів) з використанням "зелених" технологій стає актуальним завданням. Екологічно орієнтовані або "зелені" міста відрізняються більш високою щільністю, житлової забудови та робочих місць. Вони характеризуються багатим спектром торговельних підприємств та розважальної інфраструктури. Добре

спроєктовані та зручно розташовані транспортні мережі допомагають забезпечити ефективне управління громадським транспортом і можуть стати вихідним пунктом для втілення концепції "зелених" міст. За більш високої щільності населення витрати на створення інфраструктури, включаючи вуличну мережу, залізниці, системи водопостачання та каналізації та інші комунальні служби обходяться в розрахунку на одного жителя істотно нижче, ніж при розкиданій забудові. Отже, можливе отримання синергетичного ефекту та підвищення ефективності шляхом врахування необхідності сталого розвитку у процесі містобудування.

Концепція «зеленого» зростання наголошує на важливості інтеграції екологічної та економічної політик для того, щоб виявити нові потенційні джерела економічного зростання, не створюючи при цьому «нестійкого» навантаження на кількість і якість природних багатств. Перехід до «зеленої» економіки потребує широкого діапазону заходів, що включають економічні інструменти (податки, субсидії, схеми торгівлі викидами), заходи державного регулювання (встановлення стандартів), а також заходи неекономічного характеру (добровільні ініціативи, надання інформації).

Ключову роль у реалізації моделі «зеленої економіки» відіграє розвинений фінансовий сектор з широким набором фінансових інструментів, що сприяють активізації інвестиційних процесів, екологізації бізнесу і який стало прийнято називати "сектором зелених фінансів або зеленими фінансами".

Зелені фінанси можна розглядати з двох точок зору. По-перше, зелені фінанси можуть відігравати певну роль у пом'якшенні екологічних збитків, особливо наслідків впливу змін клімату на економічну систему та суспільство. По-друге, зелені фінанси можуть грати роль як цільового фінансування, що підтримує зелене зростання. Оскільки зелене зростання — це нова парадигма економічного зростання, яка поєднує екологічну стійкість та економічне зростання, для її реалізації необхідна підтримка фінансової системи, яка відповідає потребам капітального фінансування галузей економіки, придатних для "озеленення". Інвестиції в зелені галузі мають високий рівень ризику та невизначеності, оскільки більшість зелених галузей формуються більшою мірою за рахунок нематеріальних активів, ніж матеріальних, а також зорієнтовані на потенціал майбутнього зростання в довгостроковій перспективі.

Міжнародний та європейський досвід впровадження стимулюючих механізмів розвитку "зеленої" економіки свідчить про використання урядами низки бюджетно-податкових, фінансових інструментів, зокрема таких: "зелені" тарифи, податок на CO₂, екологічні податки, "зелені" облігації тощо.

Таким чином, зростає роль держави та уряду в забезпечення фінансової підтримки розвитку зелених галузей, особливо на початкових стадіях реалізації проєктів. Однак в умовах бюджетних обмежень уряд не завжди спроможний забезпечити дієву бюджетну підтримку. В цих умовах роль зелених інвестицій приватного сектору досить значна. Однак за існуючого фінансового механізму в зелені проєкти важко інвестувати, оскільки ризики та потенційна дохідність на вкладений капітал відрізняється від інвестування у традиційні галузі. Тому потрібно розробляти стратегії розвитку зелених фінансів, що зокрема включатимуть: вдосконалення нормативно-правової бази, правил та процедур зеленого фінансування, створення інституційної бази зелених фінансів

(фінансових установ, організацій тощо), використання Зеленого кліматичного фонду (Green Climate Fund), розробку нових зелених фінансових інструментів, інтеграцію до глобальної системи зелених фінансів та створення відповідної інфраструктури.

Загалом розвиток "зеленої" економіки в Україні потребує активної підтримки держави за допомогою використання низки стимулюючих механізмів: регуляторних, організаційних, економічних, фінансових, інформаційних, комунікаційних, бюджетних та податкових. Підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом є хорошим та ефективним поштовхом до озеленення української економіки, розвитку та підтримки нових "зелених" секторів економіки. Подальший розвиток ініціатив "зеленого" інвестування вимагає прийняття стратегічних документів, формування спеціальної політичної лінії та послідовної її реалізації. Це буде сприяти активізації учасників ринку в напрямку підтримки екологічних ініціатив у фінансовому секторі та сприяти переходу до "зеленої" економіки. Для подолання наявних бар'єрів на шляху до росту "зеленого" фінансування в Україні є важливим впровадження системного, узгодженого та скоординованого підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. "Зелені" інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст / Видання серії "Бібліотека Центру Разумкова". URL: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVEST.pdf
2. The official site of Green Bonds Market Summary 2019, Reports February 2020. URL: https://www.climatebonds.net/files/reports/2019_annual_highlights-final.pdf
3. Noh H. J. 2018. Financial Strategy to Accelerate Green Growth. ADBI Working Paper 866. Tokyo: Asian Development Bank Institute. URL: <https://www.adb.org/publications/financial-strategy-accelerate-green-growth>
4. "Зелені" інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVEST.pdf

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Прокопчук М.Л.,

Державний університет «Житомирська політехніка»

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

В умовах повномасштабної війни та світових потрясінь економічна та соціальна сфера України переживає не легкі часи. На фоні погіршення економічних показників країни, відбувається загострення проблеми бідності серед населення.

Однією з ключових задач країни є забезпечення високого рівня життя населення, покращення умов для реалізації потенціалу кожного громадянина, забезпечення реалізації соціальної, економічної, інноваційної політики та постійний розвиток у кожній сфері людської діяльності. Бідність населення є глобальним суспільним явищем, яке супроводжує людську цивілізацію протягом всього існування. При цьому, структура і форма прояву даного явища залежить по більшій мірі від національних особливостей, історичних і політичних передумов країни, а також готовності або неготовності органів влади до його подолання.

Проблему подолання бідності потрібно розв'язувати передусім через реалізацію ефективних заходів державної політики за такими напрямками як зростання зайнятості мешканців та розвиток ринку праці, зростання ступеня доходів від трудової діяльності, покращення системи соціального законодавства в напрямку зміцнення захисту робітників на вчасне одержання заробітної плати. Всі зазначені вище проблеми потрібно розв'язувати в комплексі та системно, на принципах інституалізації ринку праці й досягнення пришвидшеного економічного розвитку.

Узагальнення напрацювань провідних науковців і результати власних досліджень дали змогу систематизувати механізм реалізації державної політики щодо подолання бідності (рис. 1).

Таким чином, Україна потребує економічної та політичної стабільності, необхідних для збільшення доходів від податків та вкладень у державний сектор економіки, створення фінансового підґрунтя для підвищення соціальних стандартів і гарантій (мінімальної заробітної плати та пенсії, реально необхідного прожиткового мінімуму, збалансованого споживчого кошика) і запуску прискореного механізму розвитку та зростання добробуту для всього населення країни у період післявоєнної відбудови України.

Рис. 1. Напрями вдосконалення державної політики подолання бідності

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Легкун Оксана Гаврилівна,

кандидат мистецтвознавства, доцент,

доцент кафедри мистецьких дисциплін та методик їх навчання

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна

академія ім. Тараса Шевченка

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВ ЗАСОБАМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИКИ

Першорядним завданням сучасної української школи є не тільки здобуття ґрунтовних знань, а й виховання національно свідомої особистості з розумінням власної національної ідентичності, залучення школярів до культурних цінностей та їх збереження.

У «Програмі патріотичного виховання дітей та учнівської молоді» наголошено на першочерговій потребі держави у вихованні національно свідомих громадян, формуванні та розбудові громадянського суспільства, яке функціонує на засадах гуманізму, свободи, законності, соціальної справедливості. Автори зазначають, що «патріотизм є нагальною необхідністю держави, відтак, важливо спрямувати зусилля на виховання дітей, щоб кожен з них став національно свідомим громадянином, здатним до діяльнісної любові до своєї Батьківщини» [2, с. 27].

Одним із найпотужніших засобів національного виховання є музичне мистецтво. Формування естетичної та національної культури, розвиток пізнавальних і музичних здібностей школярів відбувається завдяки вивченню народнопісенної творчості.

Г. Ващенко одним із головних засобів національного виховання вважав народну пісню, яка виховує любов до Батьківщини, її традицій та звичаїв. Педагог наголошував, що саме «у народній пісні відбиті всі вияви життя українського народу: його релігійні вірування та звичаї, його погляди на мораль, ставлення до природи, його патріотичні почуття, прагнення до волі, світогляд нашого народу» [3, с. 215].

О. Крусь виділяє основні жанри народнопісенної творчості українців. Це пісні родинно-побутові (про кохання, жіночу долю та сімейне життя, колискові та дитячі, жартівливі та гумористичні пісні), суспільно-побутові (козацькі, чумацькі, рекрутські та солдатські, ремісницькі, наймитські та заробітчанські) пісні, а також думи, балади та історичні пісні, сьогочасні пісні, частівки, приспівки до танців [5, с. 8-9] тощо.

Головною ознакою національного музичного стилю сучасних українських композиторів стало звернення до фольклорних надбань рідного народу. Г. Гаврилець, Л. Дичко, А. Загайкевич, М. Скорик, Є. Станкович опираються у своїй творчості на український фольклор, застосовуючи народні мелодії, ритмічні побудови, лади та тексти.

Хорова творчість українських композиторів (Л. Дичко, Т. Кравцова, Б. Лятошинський, В. Мартинюк, М. Скорик) представлена багато частинними творами під назвою «Пори

року», які, на думку А. Бакумець, «насичені акцентами особливого стильового колориту: романтичним музичним втіленням пейзажу, яскравою фольклорною символікою, інтелектуальною полістильовою грою та обов'язковим музичним означенням-маркуванням рідного етнопростору» [2, с. 297].

Програма навчального предмету «Музичне мистецтво» для учнів 6 класу закладів загальної середньої освіти передбачає при вивченні теми «Хорові жанри: кантата та ораторія» (автор програми Л. Масол) сприймання I частини «Весна» з кантати Л. Дичко «Чотири пори року».

Кантата Л. Дичко «Чотири пори року» написана з використанням аутентичних текстів календарно-обрядових пісень. Мелодика, ладова основа веснянок, купальських, петрівчаних, обжинкових пісень, колядок і щедрівок майстерно трансформовані композиторкою сучасними стилістичними засобами музичної мови.

Перша частина кантати «Весна» побудована на основі рухливої й енергійної веснянки «Вийди, Іванку» та урочистої «Благослови, мати, весну закликати».

Друга частина «Літо. Петрівочні ігри» представлена жіночими піснями літнього циклу («Ой петрівочка, мала нічка», «Ой нас чотири подружечки») та чоловічим танцем «А ми кривого танцю йдемо».

У третій частині «Осінь» використано тексти двох обжинкових пісень: жартівливо-гумористичної «Ой на горі жита много» та трудової «Дівка Явдошка».

Четверта частина «Зима», яка передає урочисту атмосферу новорічних свят, представлена щедрівками «Щедрий вечір» та «Ой, із-за хмари, з-за туману».

Яскравим прикладом використання українських фольклорних джерел у поєднанні з сучасними музичними засобами є фольк-опера Є. Станковича «Коли цвіте папороть» («Цвіт папороті»), яка вивчається учнями 7 класу при опануванні теми «Фольклор і музичний театр».

Як зазначає А. Фурдичко, «Станкович уперше в музичному театрі поєднав академізм симфонічного оркестру з автентичним звучанням народного хору, народнопісенні традиції – з новими засобами виразності, в оркестр були введені народні інструменти» [6, с. 148].

В основі фольк-опери – літературні твори Миколи Гоголя, український фольклор, народні обряди та пісні, легенди героїчний епос. Твір складається з трьох дій: у першій замальовуються картини із життя Запорозької Січі; у другій – сцени на свято Купала; у третій оспівано подвиги народних героїв заради Батьківщини.

Опера побудована на різних за жанром і характером народних піснях: думи, плачі, історичні, танцювальні, жартівливі. Так, у сцені, яка передає обрядове дійство на Івана Купала, на фоні оркестрового звучання із зітханнями, зойками, шепотом хору звучить соло русалки – народна пісня «Ой, глибокий колодязю», в якій оспівано загублену жіночу долю.

На думку В. Данилець, фольк-опера Є. Станковича «Коли цвітне папороть» є яскравим прикладом неофольклоризму в оперному жанрі, це новий етап розвитку українського мистецтва через переосмислення фольклорного першоджерела [4, с. 92].

Отже, на основі аналізу вищезазначених творів, відзначимо, що формування національно-патріотичних цінностей учнів засобами сучасної української музики відбувається шляхом впровадження в освітній процес творів, які написані з використанням народнопісенної творчості українського народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бакумець А. Ю. Концепція циклічності у хорових творах з назвою «Пори року» (на матеріалі музики українських композиторів другої половини XX століття). Мистецтвознавчі записки. 2018. Вип. 34. С. 292–301.
2. Бех І. Д., Чорна К. І. Національна ідея в становленні громадянина-патріота : (програмно-виховний контекст). К. : ППВ АПН України, 2008. 40 с.
3. Ващенко Г. Твори. Т. 4. Праці з педагогіки і психології. Київ : «Школяр»–«Фада» ЛТД, 2000. 416 с.
4. Данилець В. В. Композиторський та виконавський фольклоризм: термінологічний зміст поняття. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. : Мистецтвознавство. 2018. № 1. С. 87–95.
5. Крусь О. П. Історія української музики від витоків до середини XIX століття : навч.-метод. посіб. Луцьк : Надстир'я, 1999. 138 с.
6. Фурдичко А. О. Фольклоризм на оперній сцені України (кінець XX – початок XXI ст.). Вісник ХДАДМ. 2017. № 6. С. 145–152.

Денис Петручук,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету інформаційних технологій та математики ВНУ імені Лесі Українки

Оксана Собчук,

доцент кафедри загальної математики та методики навчання інформатики, кандидат педагогічних наук ВНУ імені Лесі Українки

ГУРТОК РОБОТОТЕХНІКИ ЯК СКЛАДОВА НАПРЯМКУ STEM-ОСВІТА

Постановка проблеми. У сучасному світі, на тлі стрімкого технологічного розвитку, актуальність впровадження інноваційних навчальних програм у загальноосвітніх закладах набуває особливої ваги. STEM-освіта передбачає комплексне поєднання науки, техніки, інженерії та математики, а основною її перевагою є практичне застосування набутих знань. Перспективною формою такої роботи є організація гуртка «Робототехніка», яка має на меті сприяти розвитку технічних, творчих та практичних навичок учнів. Проте ця ініціатива супроводжується важливими викликами та питаннями. Проблема полягає в забезпеченні ефективної та наочної навчальної програми гуртка «Робототехніка», яка здатна забезпечити максимальний рівень залучення та зацікавленості учнів, оптимально використовувати ресурси та методи, та забезпечити підготовку молодого покоління до викликів технологічного майбутнього. [1]

Мета даного дослідження полягає в аналізі та обґрунтуванні оптимальних підходів до організації роботи гуртка «Робототехніка» в закладі загальної середньої освіти з метою забезпечення якісної навчально-практичної підготовки учнів у сфері робототехніки, підвищення їхнього інтересу та мотивації до вивчення науково-технічних дисциплін, а також сприяння розвитку творчого мислення, комунікативних та колективних навичок для їх успішної адаптації до вимог технологічного суспільства.

Результати аналізу науково-методичних, інформаційних джерел, практичного досвіду педагогів вказують на те, що ефективна організація гуртка «Робототехніка» в закладі загальної середньої освіти може значно сприяти розвитку комплексу технічних, творчих та практичних навичок учнів. Аналіз проведених навчальних програм та методик може показати, що активне залучення учасників до практичної роботи з робототехніки, створення простору для творчого вдосконалення та вирішення завдань реального життя сприяють підвищенню їхньої мотивації та інтересу до вивчення науково-технічних аспектів. [2-4]

Педагогічні методи, спрямовані на підтримку практичної активності, створення творчого середовища та індивідуального підходу, відіграють ключову роль у підвищенні ефективності навчання. Оптимальне використання ресурсів, таких як кваліфіковані педагоги та сучасне обладнання, сприяє створенню умов для поглибленого вивчення та розкриття потенціалу учнів у сфері робототехніки.

Необхідно зауважити важливості впровадження міждисциплінарних підходів у навчальній програмі, що дозволяє учням бачити зв'язки між різними галузями знань та використовувати це у практичних завданнях. [5]

Висновок дослідження підкреслює важливість та актуальність організації гуртка «Робототехніка» в закладі загальної середньої освіти для розвитку технічних, творчих та практичних навичок учнів. Аналіз навчальних програм, методик та педагогічних підходів підтверджує, що активне залучення учасників до практичної роботи та підтримка творчого розвитку сприяють підвищенню мотивації та інтересу до науково-технічної галузі.

Педагогічні методи, спрямовані на створення стимулюючого навчального середовища, індивідуального підходу та розвитку критичного мислення, виявилися важливими для успішного вивчення робототехніки. Ефективне використання ресурсів закладу та партнерства з технічними організаціями сприяє створенню оптимальних умов для здійснення навчально-практичних завдань. Дослідження також підкреслює важливість міждисциплінарного підходу у навчальних програмах, який допомагає учням бачити зв'язки між різними галузями знань та використовувати це у практичних завданнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Пукальський, І., Лусте, І., Яшан, Б., Скрипничук, Н. (2022). Робототехніка як один із напрямків stem-освіти в Новій українській школі. *Scientific World Journal*, 12(1), 52-57. doi: <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2022-12-01-004>
2. Галаган Р.М. Досвід роботи гуртка «Робототехніка та автоматизація». НК в контексті асоційованого членства України в ЄС. Матеріали II науково-технічної конференції. 15-19 жовтня 2018 року, м. Люблін, Польща. С. 7-9.
3. Наука і технічна творчість. Гурток «Робототехніки Mindstorms». URL: <https://vmpdu.edu.vn.ua/gurtky/nauka-i-tehnichna-tvorchist/gurtok-robototekhniki-mindstorms>.
4. Блог Кондрюка Дениса Васильовича - керівника гуртка "Основи робототехніки" КЗ Чернівецького ОЦНТТУМ. URL: https://deniskondrjuk.blogspot.com/p/blog-page_7.html.
5. Навчальні програми з позашкільної освіти. Науково-технічний напрям / за ред. Шкури Г. А., Биковського Т. В., Київ : УДЦПО, 2019. В. 5. 219 с.

Ткачук І.В.,

*Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет інформаційних технологій та математики
Спеціальність (Середня освіта) Інформатика*

ДЛЯ ЧОГО ТЕМА «ГЛОБАЛЬНА МЕРЕЖА ІНТЕРНЕТ ТА ЇЇ МОЖЛИВОСТІ» ВИВЧАЄТЬСЯ В ШКОЛІ.

Тема «Інтернет та його можливості» в сучасному світі досить цікава не лише школярам але і дорослим. Оскільки нікому не секрет, що Інтернет - це глобальна мережа комп'ютерів, що об'єднує мільйони користувачів з усього світу. Він надає безліч можливостей, серед яких:

1. Пошук інформації на будь-яку тему за допомогою пошукових систем.
2. Спілкування з людьми з усіх куточків світу через соціальні мережі, електронну пошту, месенджери та інші засоби зв'язку.
3. Розваги, такі як перегляд відео на YouTube, онлайн-ігри, серіали та фільми на стрімінгових платформах.
4. Освіта та саморозвиток через доступ до курсів, вебінарів, електронних книг та інформаційних ресурсів.
5. Робота та бізнес, які можна здійснювати в онлайн-режимі.

Проте, серед великої кількості переваг Інтернет, відповідно, також має свої небезпеки, та недоліки, серед яких можна виділити зловмисне використання користувачів, крадіжки особистих даних, кібербулінг та інші. Тому в школі, на вчителів, а особливо на вчителів інформатики покладається велика відповідальність, навчити дітей правильно користуватися Інтернетом з максимальною обережністю, протидіяти негативним впливам та захищати свої персональні дані в Інтернеті, знати правила безпечної поведінки в мережі.

В школі вивчення тем про Інтернет є важливим та вкрай необхідним, оскільки цей ресурс став частиною життя сучасних людей. Вивчення теми "Інтернет та його можливості" передбачає засвоєння наступних знань:

1. Основи роботи Інтернету, його історія та розвиток.
2. Розуміння основних протоколів та стандартів Інтернету.
3. Використання пошукових систем для пошуку інформації в мережі.
4. Використання соціальних мереж, електронної пошти та інших засобів комунікації в Інтернеті.
5. Захист особистих даних та безпека в Інтернеті.
6. Відповідальне використання Інтернету та знання основних правил етикету в мережі.
7. Цифрова критичність та аналіз інформації в Інтернеті.
8. Основи програмування та сайтобудування для створення веб-сторінок та додатків.

Освоєння цих знань допоможе учням зрозуміти, як працює Інтернет та як користуватись його можливостями з максимальною ефективністю та безпекою.

Крім того, на уроках про Інтернет діти можуть навчитись веб-дизайну, програмуванню, використанню цифрових технологій в навчанні та комунікації. Ці навички стають все важливішими в умовах нашої цифрової ери і можуть допомогти дітям в майбутньому.

Тема "Інтернет та його можливості" вивчається в школі з метою ознайомлення учнів з основними поняттями та принципами роботи мережі Інтернет, а також з тим, як користуватися його ресурсами з ефективною та безпечною метою. Також це дозволяє вчителям та батькам бути впевненими, що учні знають про можливі небезпеки Інтернету та знають, що робити в разі, якщо вони стикаються з цими небезпеками.

Отже, вивчення тем про Інтернет у школі допоможе дітям збільшити свою свідомість щодо цього важливого ресурсу, навчитись користуватись його можливостями вірно та безпечно, а також дати знання та навички, які можуть знадобитись в майбутньому.

Ткачук І.В.,

*Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет інформаційних технологій та математики
Спеціальність (Середня освіта) Інформатика*

ІНТЕРАКТИВНІСТЬ ШКІЛЬНИХ УРОКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕРНЕТ РЕСУРСІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ.

Інтернет - це безцінний інструмент для навчання, досліджень та розвитку навичок учнів. Використання Інтернету дозволяє створювати нові методи навчання, збільшувати доступність інформації та навчальних ресурсів, а також підвищувати інтерактивність і залученість учнів до навчального процесу. Крім того, Інтернет може допомогти учням зробити більш виважені та обґрунтовані рішення, а також покращити їх критичне мислення та проблемне мислення.

Однак, використання Інтернету також повинно бути супроводжуване належними заходами безпеки та контролю, що допоможе захистити учнів від шкідливих впливів та забезпечити їхню безпеку під час використання Інтернету.

Сучасні технології постійно змінюють підходи до навчання. Інтернет-технології можуть бути корисним інструментом у підпорядкуванні шкільних уроків більш інтерактивними та залучаючими для учнів.

Основною перевагою використання Інтернет ресурсів на шкільних уроках є зручність і швидкість з доступом до різноманітної інформації. За допомогою Інтернету вчителі можуть швидко знайти матеріали для підготовки уроків, а учні можуть досліджувати тему уроку більш глибоко та знаходити цікаві додаткові матеріали.

Іншими перевагами є:

- Відкритість доступу до величезної кількості інформації з різних джерел.
- Можливість використовувати різноманітні види навчання, зокрема, відео, аудіо та інтерактивні ресурси.
- Можливість взаємодії з учнями з інших країн, з використанням спільних проєктів та інтернет-обмінів.
- Залучення учнів до навчання: Використання Інтернет ресурсів та технологій може зробити навчання більш інтерактивним та привабливим для учнів. Це може підвищити мотивацію учнів і зробити навчальний процес більш ефективним.
- Покращення розуміння тем: з використанням Інтернет ресурсів та технологій учні мають можливість поглянути на тему з різних ракурсів. Інтерактивні уроки допомагають учням краще зрозуміти тему, використовуючи візуальну та аудіоінформацію, мультимедійні технології та інші методи.
- Розвиток цифрового мислення: З допомогою використання Інтернет ресурсів та технологій на уроках, учні можуть розвивати своє цифрове мислення та здібності роботи з технологіями.

Проте, також є деякі недоліки використання Інтернет ресурсів на шкільних уроках, зокрема:

- Інформація, що знаходиться в Інтернеті, не завжди є достовірною.
- Можливість перевантаження уваги учнів, через що важко визначити, яка інформація більш важлива, а яка - ні.
- Можлива залежність від Інтернету, що може виявитися проблемою, якщо виникне несприятлива обстановка і відсутність зв'язку.
- Потенційні перешкоди використання технологій: технічні проблеми, зокрема проблеми з мережами та обладнанням, можуть стати перешкодою для ефективного використання технологій.
- Розсіювання уваги: під час використання Інтернет ресурсів на уроках, учні можуть втратити увагу, тому що їх змушують чекати на завантаження ресурсів або шукати необхідну інформацію в мережі.
- Недостатність навчального контенту: використання Інтернет ресурсів та технологій на уроках може спричинити відсутність необхідного для навчання матеріалу, що є пов'язано з перехідними витоками нових знань.

Якщо Інтернет-ресурси використовуються розумно та обережно, вони можуть допомогти вчителям і учням в досягненні кращих результатів на уроках і поза ними.

Отже, з огляду на переваги і недоліки використання Інтернет технологій на уроках, вирішення про використання технологій на уроці повинно здійснюватися з урахуванням потреб учнів та цілей навчання. Розумна інтеграція цифрових технологій на уроці завжди переважає проти їх використання як засобу технологічної вдосконаленість.

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Бакланова Наталія,

*к. політ.н., доцент кафедри міжнародних відносин та права
Національного університету «Одеська політехніка»*

ПІДТРИМКА ЯПОНІЄЮ УКРАЇНИ В ЇЇ БОРОТЬБІ ЗА СВОБОДУ ТА ДЕМОКРАТІЮ

Японія – острівна держава у Східній Азії, що розміщена в Тихому океані на схід від Японського моря, Китаю, Північної і Південної Кореї, Росії. Держава розташована на островах Кюсю, Сікоку, Хонсю і Хоккайдо, островах Рюкю та більш ніж 4 тис. малих островів. Японія, мабуть, одна із найбільш незабгадених, загадкових і парадоксальних країн світу. Це країна оригамі та бонсай, роботів та самураїв, хризантем і чарівних гейш, карате, квітучої сакури, і звичайно ж, символу країни – величної Фудзіями [4].

Японія – третя за величиною економіка світу. Це – мирна, процвітаюча країна з найдовшою тривалістю життя у світі, майже відсутніми політичними конфліктами, потужним паспортом, найкращою у світі високошвидкісною залізничною мережею.

Це єдина в світі держава, де офіційно головою держави є імператор. Займаючи менше трьох відсотків території земної кулі і складаючи менше двох відсотків її населення, по суті, з відсутністю природних ресурсів Японія перетворилася в державу, яка вражає своїми досягненнями. За індексом розвитку людського потенціалу Японія посідає одне з провідних місць у світі. Країна має членство в міжнародних організаціях: ООН, АТЕС, ЄБРР, МАГАТЕ, МБРР, МВФ, ОЕСР, Паризький клуб, СОТ та ін. [4].

Слід зазначити, що Японія є другим за величиною постачальником капіталу Світового банку і його важливим партнером у різних областях. Вона також є одним із найбільших донорів цільових фондів, які допомагають Світовому банку та його партнерам підтримувати досягнення результатів розвитку на глобальному, регіональному та державному рівнях [7]. Японія – країна з дуже давніми й непорушними традиціями, які чітко дотримуються й досі: традиційний японський костюм, літературна японська мова, національний інтер'єр, церемонія чаювання, театр «кабукі» і величезна кількість інших оригінальних звичаїв. І це все – в оточенні надсучасних нанотехнологій! Такого поєднання не зустрінеш у будь-якій іншій культурі [6].

Японія визнала незалежність України 28 грудня 1991 року та встановила дипломатичні відносини з нашою державою 26 січня 1992 року.

Посольство Японії в Україні було відкрито 20 січня 1993 року, в свою чергу, посольство України в Японії було зареєстровано у вересні 1994 року, церемонія його офіційного відкриття відбулася 23 березня 1995 року.

Українсько-японські відносини від початку проголошення незалежності України розвивалися досить динамічно (основні напрями наведені у таблиці 1), що свідчить про зацікавленість Японії в налагодженні взаємовигідного двостороннього діалогу [3].

Таблиця 1.

Основні напрями україно-японських відносин

№ п/п	Відносини	Тема
1	Політичні відносини	1. Відносини між Україною та Японією позбавлені будь-яких політичних проблем та розбіжностей і відзначаються спільністю поглядів та позицій з вирішення багатьох актуальних міжнародних питань. Обидві країни відстоюють фундаментальні принципи верховенства права, демократії та загальнолюдських цінностей. 2. З початку широкомасштабного вторгнення рф на територію України урядом Японії надається фінансова, військово-технічна, гуманітарна та інші види допомоги як на двосторонній основі, так і по лінії міжнародних організацій. Станом на липень 2023 р., урядом Японії було запроваджено 21 пакет санкцій проти рф та інші обмежувальні заходи проти фізичних та юридичних осіб рф, рб, самопроголошених керівників т.зв. ОРДЛО та українських колаборантів. Станом на червень 2023 р. загальний пакет фінансової допомоги, у т.ч. через міжнародні інституції складає 7.6 млрд. дол.США. Виділено 300 млн. дол. США на екстрену гуманітарну допомогу для громадян України, які потерпають від наслідків збройної агресії рф, а також для тимчасово переміщених осіб. 3. Японія також зацікавлена у приєднанні до проєктів з повоєнній відбудові інфраструктурних об'єктів України. 4. Динамічно розвиваються політичні контакти між обома державами. 5. Підтримується діалог на рівні міністрів закордонних справ обох держав.
2	Торговельно-економічне співробітництво	1. Після підписання між Україною та Японією ряду важливих документів Україна стала більш привабливою для японського бізнесу в інвестиційному і торговельному сенсах. 2. У 2021 р. обсяг двосторонньої торгівлі товарами та послугами збільшився на 28,5 % у порівнянні з 2019 р. – з 1,2 до 1,6 млрд. доларів США. За обсягами двосторонньої торгівлі товарами з Україною у 2021 р. Японія посідала 3 місце серед країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону та 22 місце серед країн світу. У 2022 р. товарообіг між Україною та Японією зменшився більше, ніж вдвічі, у порівнянні з 2021 р. – до 750,2 млн. доларів США. 3. Прямі іноземні інвестиції Японії в Україну станом на 01.01.2020 р. становили майже 140 млн. дол. США і протягом 2019 р. збільшились на 560 тис. дол. США. В Україні успішно працюють підприємства японських компаній

		«Yazaki» і «Fujikura» з виробництва електричного й електронного устаткування для автотранспортних засобів.
3	Культурно-гуманітарна співпраця	1. 2017 р. було оголошено роком Японії в Україні. Було проведено низку культурних заходів (висадження японських сакур по всій території України, презентація картин українських військових авторства японської художниці Нацуме, японською експозицією в «Мистецькому арсеналі» в Києві). 2. У 2021 р. відбувся 48-й концерт Кіотської балетної школи імені Теради, реалізовано проєкт щодо випуску пам'ятних марок «Кіото-Київ», а також висаджено каштани у парку Такарагаіке в Кіото. 3. За ініціативи української громади в містах Токіо та Нагоя проводяться паради вишиванок, які мають на меті поширення позитивного іміджу України в Японії. Популяризація української мови та традицій нашої держави забезпечується завдяки діяльності українських недільних шкіл «Джерельце» та «Хробачок» в Токіо, а також школи «Берегиня» в Нагої. 4. Співпраця у галузі освіти переважно визначається двома програмами уряду Японії, спрямованими на надання фінансової підтримки українським студентам, аспірантам, викладачам та дослідникам, які прагнуть удосконалити знання японської мови або вивчити досвід Японії. 5. Розвивається співробітництво між ВНЗ України та Японії. 6. У 2022 р. запроваджене викладання української мови на базі Посольства України в Японії, а також у Токійському та Кіотському університетах, університеті Кобе Гакуїн. 7. Завдяки зусиллям Посольства України в Японії та Уряду Японії, українських громад, а також приватним ініціативам реалізуються програми лікування та реабілітації поранених українських захисників у японських медичних закладах.
4	Науково-технічне та освітнє співробітництво	1. Українсько-японська комісія з науково-технічного співробітництва. 2. Співпраця по лінії «Фукусіма-Чорнобиль». 3. Успішно розвивається науково-технічне співробітництво за програмою «Наукове і науково-технічне партнерство для сталого розвитку» (SATREPS), яким передбачено вивчення гідрологічних об'єктів зони відчуження Чорнобильської АЕС, їх стану та забруднення, дослідження забруднення перелогів, лісових масивів та атмосфери. 4. Співпраця у галузі освіти переважно визначається двома програмами уряду Японії, спрямованими на надання фінансової підтримки українським студентам, аспірантам, викладачам та дослідникам, які прагнуть удосконалити знання японської мови або вивчити досвід Японії у специфічній галузі. Українська мова викладається в якості факультативу в Токійському університеті іноземних мов.

5	Договірною-правова база	Кількість чинних документів: 65, з них ключові: 1. Угоди у формі обміну листами Міністрів закордонних справ України та Японії з питань правонаступництва двох держав стосовно договорів та угод, укладених Японією з колишнім СРСР (23 березня 1995 р.). 2. Меморандум щодо діяльності Українсько-японського комітету зі співробітництва на рівні міністрів закордонних справ (1 липня 2006 р.). 3. Спільна заява щодо українсько-японського глобального партнерства (19 січня 2011 р.). 4. Угода між Урядом України та Урядом Японії про співробітництво у сфері поліпшення після аварійного реагування на надзвичайні ситуації на атомних електростанціях (набула чинності 30 травня 2012 р.). 5. Угода про сприяння та захист інвестицій між Україною та Японією (підписана 5 лютого 2015 р.; ратифікована Законом України №505-VIII від 3 червня 2015 р.). 6. Угода про надання Урядом Японії пільгового кредиту на «Проект реконструкції Бортницької станції аерації» (підписана 6 червня 2015 р., ратифікована ВРУ 2 вересня 2015 р.). 7. Спільна заява про особливе глобальне партнерство між Україною і Японією від 22.03.2023 р.
6	Українська громада	1. Станом на травень 2023 р. в Японії мешкає близько 2000 українців, які мають статус постійного або тимчасового резидента (здебільшого вони проживають в найбільших індустріальних центрах країни, таких як Токіо, Осака та Нагоя, та є членами родин японських громадян, перебувають з метою працевлаштування або навчання). Окрім них, Японія прийняла з квітня 2022 р. більше 2300 переміщених осіб з України, надавши їм дозвіл на працевлаштування та доступ до середньої освіти та медичних послуг. Серед них майже 400 студентів та дослідників, які були запрошені на навчання за стипендіальними програмами до 80 університетів. 2. В Японії офіційно зареєстровані 4 організації українців: «Японсько-українська культурна асоціація» (в м.Нагоя), «Асоціація Партнерів Японії-України» (в м.Кавасакі), «Асоціація дружби Японії та України Країни» (в м.Токіо), Асоціація українців префектури Фукуока «UAFukuoka» (м.Фукуока). Функціонують три українські недільні школи: «Джерельце» та «Хробачок» в м.Токіо, «Берегиня» у м. Нагоя.

*Таблиця складена за матеріалами
Посольства України в Японії,
Міністерства економіки України.*

Японія є поміж держав, які найактивніше підтримали Україну в російсько-українській війні. Одразу після вторгнення Росії Японія категорично засудила її дії, назвала їх порушенням міжнародного права, що розхитує основи міжнародного порядку не тільки в Європі, а й в Азії.

Японія виступила разом із країнами G7 й запровадила безпрецедентний пакет санкцій проти РФ. Держава також надала Україні 200 млн.дол. гуманітарної допомоги, а також 100 млн.дол. пільгових кредитів [1].

Японія – однозначно на боці України. І це стосується як багатосторонніх форматів (тобто «Великої сімки» або голосування в Генасамблеї ООН чи в інших міжнародних структурах), так і на двосторонньому рівні.

Як зазначив посол України в Японії Сергій Корсунський, що за результатами опитуваннями серед населення, Японія є абсолютним лідером у світі у підтримці України (рівень підтримки України становить неймовірні 88 %) [2]. Політичні кроки японського Уряду на підтримку нашої держави у війні, насправді унікальні (Японія, заради допомоги нашій країні, змінює навіть деякі власні суворі правила в законодавстві).

Унікальність сучасних українсько-японських відносин полягає і в тому, коли про дуже багато речей треба говорити з приставкою «вперше»:

- *вперше* в історії Японії іноземний лідер виступив у парламенті Японії - це був Президент Володимир Зеленський;

- *вперше* нація фактично об'єдналася для підтримки іншої країни;

- *вперше* Японія надала допомогу збройним силам іншої країни. Допомога вимірюється десятками розвідувальних БПЛА, тисячами бронежилетів, касками, сухими пайками, всім необхідним для солдатів. Крім того, близько 100 військових вантажівок та приблизно 30 тисяч пайків будуть передані ЗСУ. Крок щодо постачання Україні військового обладнання є безпрецедентним у сучасній японській історії;

- велика допомога надходить для ДСНС.

Україна та Японія домовились про співробітництво у сфері цифрової трансформації. Міністерство цифрової трансформації України, Держспецзв'язку та Міністерство цифровізації Японії *вперше* уклали тристоронній меморандум про співпрацю. Документ закладає основи для співробітництва у сфері кіберзахисту, розвитку інновацій та дає можливість налагодити обмін досвідом щодо розбудови електронного урядування та ІТ-галузі [8].

Підтримка Японією України в її боротьбі за свободу та демократію й жорстка позиція щодо РФ демонструє, *по-перше*, відданість Японії ліберальним цінностям (демократії, правам людини і ринковій економіці), яких вона дотримується разом зі своїми союзниками та партнерами, а *по-друге*, готовність активно діяти на міжнародній арені як один зі світових центрів сили [1].

Міністр фінансів Японії Масато Канда, який 2 серпня 2023 року відвідав Київ та заявив, що країна готова надати Україні додаткову підтримку через проекти Світового банку з ремонту житла, яке постраждало через агресію РФ. За словами Канда, діалог під час війни переконливо демонструє непохитну підтримку України. Японія працюватиме з міжнародною спільнотою, щоб забезпечити економічну допомогу, якої потребує Україна. Міністр фінансів Японії запевнив, що співпраця з країнами Заходу стосуватиметься і запровадження нових санкцій проти РФ, інших економічних заходів

проти Кремля. Також Японія підтвердила рішучість лідерів G7 забезпечити, щоб Росія оплатила довгострокову реконструкцію України, і в цьому контексті посилить свої зусилля для досягнення цієї мети [5].

Таким чином, дружба та подальша співпраця між Україною та Японією сприятимуть глобальному миру та стабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гриценко А. Україна – Японія: контури перспективної співпраці. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-04/yaponiya_150422.pdf.
2. Київське сонце Японії: як заради України Токіо поступається власними принципами. URL: <https://umoloda.kyiv.ua/number/3857/180/175717/>.
3. Середюк Н. Українсько-японські відносини та їхній вплив на розвиток Української держави. Історико-політичні проблеми сучасного світу. 2020. – № 42. – С. 89-98. URL: <https://doi.org/10.31861/mhpi2020.42.89-98>.
4. Японія в довідково-бібліографічних виданнях НБУВ: реферативний бібліографічний огляд. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3816>.
5. Японія готова додатково допомогти Україні. URL: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/4612126-yaponiia-hotova-dodatkov-dopomohty-ukraini>.
6. Японія – країна вранішнього сонця. URL: <http://knt.sm.gov.ua/index.php/en/potochna-diyalnist/byudget/8-novini/6597-yaponiya-krajina-vranishnogo-sontsya>.
7. Японія – країна майбутнього, яка застрягла в минулому. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-64359200/>.
8. Японія основний політичний союзник України серед країн Азії. URL: <https://dia.dp.gov.ua/yaponiya-osnovnij-politichnij-soyuznik-ukra%D1%97ni-sered-kra%D1%97n-azi%D1%97/>.

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

УДК 159.923.2:81'23

Гуцол Кирило Віталійович,
*PhD з психології, старший науковий співробітник
лабораторії когнітивної психології
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*

НАРАТИВ ЯК РЕСУРС РОЗВИТКУ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Соціокультурна ситуація сьогодення, яка пов'язана з фундаментальними змінами в ході розвитку людської цивілізації, вимагає від сучасної людини розвитку її життєвої компетентності, яка полягає в її здатності самостійно визначати й ефективно вирішувати актуальні життєві задачі. Сучасні тенденції останнього десятиліття зумовлюють нагальну необхідність зміни цілей, завдань і наповнень процесу розвитку життєвої компетентності особистості. Психологічні дослідження зосереджені на тлумаченні соціокультурних моделей як факторів, що формують і розвивають життєві навички особистості. До першої групи цих факторів належать особливості політичної та соціально-економічної ситуації у світі. Другий – стосується соціальної потреби у формуванні певних особистісних навичок особистості, здатної ефективно адаптуватися до динаміки мінливого сьогодення.

Згідно принципів постнекласичної раціональності, соціальна реальність розуміється як дискурсивна, а її визначальними комунікаціями вважаються дискурсивні та наративні конструкти, схеми, моделі тощо. У цій науковій парадигмі соціокультурний простір постає як система, що відтворюється культурою та інтерпретується людиною за допомогою певних наративних рамок у процесі формування та розвитку її життєвої компетентності.

Отже, провідною ресурсотворчою стратегією становлення зазначеної компетентності постає занурення особистості в культурний дискурсивний простір. Саме культурні тексти створюють семіотичні та комунікативні ресурси, що транслюються особистості, а їх засвоєння, у свою чергу, уможливило осмислення власного життєвого досвіду крізь призму зразків, норм, культурних традицій. Таким чином, у процесі розуміння соціокультурного досвіду, відображеного в культурних текстах, людина створює власні наративи, які містять специфічні культурні фрейми як контексти для розвитку життєвих навичок особистості.

Отже, в руслі психолого-герменевтичного підходу, що становить методологічну основу нашого дослідження, розвиток життєвої компетентності особистості передбачає формування в неї здатності до самоосмислення та осмислення соціальної реальності шляхом асиміляції ключових культурних дискурсів і конструювання на цій основі власного життєвого досвіду, перетворюючи його на впорядковані дискурсивні моделі; а також здатності переосмислювати набутий досвід залежно від актуальних суспільних запитів та динаміки соціальних умов, формуючи та розвиваючи на цій основі власну життєву компетентність.

З точки зору зазначеного підходу наратив розглядається як засіб саморозуміння («розповідь для Себе») та самопрезентація («розповідь для Іншого»), за допомогою якого особистість рефлексує себе та свій досвід, відтворює минуле, актуалізує особистісну позицію, передбачає складні ситуації, проєктує себе та власне майбутнє. На підставі вищесказаного наративну компетентність доцільно виділяти як метакомпетентність – у широкому розумінні системний атрибут індивіда для досягнення та відтворення власної ідентичності, у більш детальному – особистісне утворення, що характеризує якість опанування людиною власного досвіду [4].

Згідно поглядів Н.В.Чепелевої, наративна компетентність розглядається як здатність людини до інтерпретації та рефлексії особистого життєвого досвіду. Сучасні психолого-герменевтичні концепції проблематизують наративну компетентність в контексті їх розробок соціально-психологічних практик та технологій розвитку життєвої компетентності особистості. У цих дослідженнях зазначена компетентність тлумачиться як процес збагачення і трансформації смислового простору особистості, який відбувається в результаті розуміння та інтерпретації індивідуального досвіду, що узагальнюється на основі внутрішніх інтенцій особистості та структурується під впливом цілей, мотивів та намірів людини, а також спирається на соціокультурні концепти, які організують особистісний досвід людини [6].

У контексті становлення життєвої компетентності, ми пропонуємо розглядати сформованість наративної компетентності як здатність особистості виокремлювати та інтерпретувати наративні висловлювання Іншого, тобто, виявляти наративи в соціокультурних текстах (за тестом бачити наратив) та вибудовувати на цій основі власні наративні конструкти.

Припускається, що розвиток наративної компетентності як метакомпетентності особистості призводить до підвищення рівня її компетентності в різних контекстах її життєздійснень, зокрема підвищення її здатності до самостійної постановки та розв'язання життєвих задач за умов невизначеності. У нашому дослідженні під наративною компетентністю ми розуміємо сформованість у людини здатності виокремлювати та інтерпретувати наративні висловлювання Іншого, тобто, виявляти наративи в соціокультурних текстах (за текстом бачити наратив) та вибудовувати на цій основі власні наративні конструкти. При цьому здатність особистості продукувати власні наративи припускає володіння нею всіма елементами наративної структури (тобто сформованість у неї наративу як фрейму), а також володіння «набором» базових соціокультурних наративів, уміння на їх основі розгортати наративні структури у зв'язну розповідь [1; 2; 3; 5]. Здатність виявляти та інтерпретувати наративні висловлювання адресанта передбачає вміння особистості побачити за розповіддю Іншого його індивідуальний наратив, «Я-Текст» [1; 4].

На сьогоднішній день змістові та структурні особливості наративної компетентності є малодослідженими в психології, що становить перешкоду для розробки ефективних методів діагностики та розвитку її сформованості в особистості.

У руслі вищезазначеного, нами запропоновано методичний інструментарій визначення можливостей психологічного супроводу розвитку наративної

компетентності розробку й апробацію програми тренінгу наративної компетентності особистості, що сприятиме розвитку її життєвої компетентності в принципі.

Мета тренінгу як системи комплексних розвивальних впливів полягає в підвищенні рівня сформованості наративної компетентності особистості в цілому: засвоєнні учасниками тренінгової групи системи понять і уявлень щодо наративної компетентності як складової комунікативної компетентності особистості, набутті наративних умінь та навичок, досвіду пошуку ефективних шляхів розв'язання певних власних особистих проблем в діалозі, опануванні дискурсивних технологій розвитку життєвої компетентності [7].

Програма тренінгу передбачає розширення та ускладнення завдань, поступовий перехід від вправ на виділення окремих текстових елементів та певних ситуацій, що експлікуються в текстових висловленнях, постановки запитань за змістом тексту до завдань на управління особистістю власною наративною активністю: рефлексію підстав власних інтерпретаційних процесів, прогноз ефектів (наслідків) від знайомства з певними наративами, аналіз труднощів, що виникають при розумінні текстів, організацію продуктивної діалогічної комунікації учасників тренінгової групи тощо.

Завдання тренінгу

1. Створити умови для організації діалогічної комунікації учасників тренінгу, спрямованої на розвиток наративної компетентності особистості.

2. Поширити та поглибити знання учасників тренінгової групи щодо змісту наративної компетентності особистості.

3. Застосувати систему комплексних розвивальних впливів на учасників тренінгової групи щодо підвищення в них рівня сформованості наративної компетентності, що сприятиме розвитку їхньої життєвої компетентності в цілому [7].

Програму тренінгу розроблено відповідно до запропонованої нами моделі наративної компетентності, що передбачає три рівні її сформованості в особистості: передсмысловий, смысловий та метасмысловий. Визначені рівні розвитку наративної компетентності співвідносяться зі значеннєвим та смысловим рівнями розуміння тексту (за Н.В. Чепелевою [6]).

Згідно нашої концепції, у процесі розвитку життєвої компетентності особистість поступово ускладнює власні способи текстової об'єктивації життєвого досвіду. Розвиток наративної компетентності особистості відбувається поступово: від опанування процесу створення висловлювань на рівні «плагіатора», до умінь породження твору власного життя на рівні «автора» [6; 7].

1. Так, у «плагіатора» наративна компетентність особистості сформована на передсмысловому рівні, адже людина не намагається визначати смыслову структуру тексту автонаративу, а обмежується сприйманням лише зовнішньої, поверхневої структури наративного повідомлення.

Розуміння текстової інформації на цьому рівні є значеннєвим – відтворенням смыслу, що мав на увазі його автор. Основним механізмом цього процесу є інформаційний діалог (за Н.В. Чепелевою [6]).

Стратегії розвитку наративної компетентності особистості на передсмысловому рівні її сформованості є когнітивними стратегіями конструювання наративів: структурування і переструктурування текстової інформації, її стиснення і семантичне зважування тощо.

2. На рівні «читача» особистість уже здатна продуктивно наративізувати життєвий досвід. У контексті психолого-герменевтичного підходу наративізація розглядається як технологія, що забезпечує перетворення зовнішніх подій людини на її особистісний досвід.

Здатність особистості породжувати наративи передбачає сформованість у неї вмінь:

- конструювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями;
- конструювати просторово-часові відношення між подіями;
- визначати способи детермінації (зовнішній або внутрішній) подій [5].

Отже, на рівні «читача» тип розуміння текстової інформації можна характеризувати як смисловий. Основним способом розуміння постає інтерпретація як відкриття в повідомленні смислу, який не мав на увазі автор [6].

Стратегії розвитку наративної компетентності особистості на смисловому рівні її сформованості є когнітивними та метакогнітивними стратегіями конструювання наративів: переосмислення, трансформація змісту вихідного тексту в іншу знаково-смыслову систему.

Н.В. Чепелєва та С.Ю. Рудницька зазначають, що для переходу на факультативний рівень «автора» особистість має опанувати технологію смислового діалогу, у процесі якого відбувається створення автонаративів [6; 7].

На цьому рівні відбувається ціннісно-смыслова інтеграція досвіду особистості:

- самоприйняття множинних ракурсів власної ідентичності;
- встановлення смислових відношень між окремими частинами досвіду особистості;
- конструювання власної системи особистісних смислів, що забезпечує смислову регуляцію само- та життєздійснень.

На цьому рівні особистість здатна створювати цілісний динамічний твір власного життя, здійснювати усвідомлене управління власною наративною активністю, що передбачає володіння здатностями:

- прогнозувати ефект від знайомства з певним наративом, аналізувати труднощі, що виникають при розумінні тексту;
- рефлексувати власні інтерпретаційні процеси та їхні підстави, припускати, що саме спонукало автора до створення певного наративу та вміння йому відповідати, виходячи з цього припущення;
- встановлювати смислові зв'язки між автонаративами;
- вибудовувати систему особистісних смислів, що забезпечує смислову регуляцію наративної активності особистості, формування позиції авторства власного життєвого твору особистості.

Отже, на рівні «автора» тип розуміння особистістю текстової інформації можна характеризувати як смисловий. Основним способом розуміння постає тлумачення як розгорнута рефлексія не тільки сприйнятого повідомлення, але й власних інтерпретаційних процесів та роз'яснення їх Іншому [6].

Стратегіями розвитку наративної компетентності особистості на вищому рівні її сформованості постають когнітивні та метакогнітивні стратегії конструювання корпусу автонаративів особистості та породження твору як провідного автонаративу її життя:

- рефлексія можливостей «Я» та Іншого в діалогічних відношеннях з Іншими;
- формування позиції співавторства з Іншим;
- реалізація потенціалу життєвого твору як форми втілення самоздійснення особистості.

При розробці програми тренінгу ми вважаємо за доцільне в першому модулі приділити увагу розвитку вмінь створювати «Я-висловлювання» та на їхній основі вибудовувати власні автонаративи як засоби втілення особистого досвіду в процесі розвитку життєвої компетентності.

Завдання другого модуля тренінгу полягає в формуванні позиції авторства власного життєвого твору особистості: інтеграції автонаративів в цілісний динамічний життєвий твір, вибудовуванні власної смислової системи, що забезпечує смислову регуляцію наративної активності особистості.

Запропонований тренінг наративної компетентності особистості містить два окремих модуля завдань для індивідів, що мають передсмысловий та смисловий рівні її сформованості. Програмою передбачається як проходження одного з модулів для індивідів з відповідним рівнем наративної компетентності, так і двох модулів послідовно [7].

Структурно програма кожного з них складається з вступної, основної та заключної (підсумкової) частин. Для модулів визначено цілі, завдання та основні методи, спрямовані на їхнє розв'язання, часовий регламент занять. Змістове наповнення кожного модулю та послідовність завдань для опрацювання визначено з урахуванням запропонованих нами принципів створення тренінгу наративної компетентності особистості.

Організаційно процедура проведення тренінгу передбачає в цілому 20 занять загальною тривалістю 60 годин, по 30 годин на кожний модуль. Заняття проводяться щотижнево, тривалість кожного заняття 3 години. У тренінгу прийняло участь 60 осіб, яких було розподілено на 4 групи по 15 осіб.

Аналіз відповідей учасників тренінгу, що передбачали суб'єктивне оцінювання власних досягнень, набутих під час тренінгу, за окремими критеріальними ознаками сформованості основних рівнів наративної компетентності (згідно теоретичній моделі нашого дослідження), засвідчує, що:

- уміння, сформованість яких передбачено передсмысловим рівнем наративної компетентності виокремили в себе 100% респондентів, що співпадає з результатами, отриманими за процедурою визначення рівнів наративної компетентності особистості (за результатами виконання завдань до трьох текстів);
- уміння, сформованість яких передбачено смисловим рівнем наративної компетентності виокремили в себе 86,67 % респондентів (52 особи), проте за процедурою визначення рівнів наративної компетентності особистості (за результатами виконання завдань до трьох текстів) уміння, що віднесено до смислового рівня її сформованості, визначено в 91,67 % (55 осіб);
- уміння, сформованість яких передбачено метасмысловим рівнем наративної компетентності, виокремили в себе 13,33 % респондентів (8 осіб), проте за процедурою визначення рівнів наративної компетентності особистості (за результатами виконання завдань до трьох текстів) уміння, що віднесено до смислового рівня її сформованості, визначено в 8,33 % (5 осіб).

Отже, можна зробити висновок, що респонденти здатні усвідомлювати опановані ними під час тренінгу вміня, а результати суб'єктивного оцінювання не принципово

відрізняються від результатів, отриманих за процедурою визначення рівнів наративної компетентності особистості (за результатами виконання завдань до трьох текстів).

Ефективність тренінгу підтверджено позитивною динамікою рівня сформованості наративної компетентності учасників, статистично значимими відмінностями результатів експериментальних і контрольних груп та узагальненням відповідей респондентів за анкетною-самозвітним і анкетною-самооцінюванням, що також засвідчує досягнення мети запропонованого тренінгу. Встановлено, що в усіх респондентів, що на початку експерименту мали передсмысловий рівень, і в 60 % респондентів, що мали смысловий рівень сформованості наративної компетенції, за результатами проходження тренінгу спостерігається її позитивна динаміка.

Узагальнення результатів дослідження уможливило висновок про доцільність застосування запропонованого тренінгу наративної компетентності особистості як ефективного інструментарію розвитку в неї життєвої компетентності, який може бути рекомендовано для забезпечення психологічного супроводу процесів постановки та розв'язання нагальних життєвих задач у різних галузях соціальної практики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуцол К. В. Теоретико-методологічні основи дослідження наративної компетентності особистості. Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Т. II : Психологічна герменевтика. Київ. Житомир, 2017. Вип. 10. С. 167–185.
2. Гуцол С. Ю. «Сюжет перехода» как мифологическая форма воплощения личностного проекта студенческой молодежи. Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2014. Т. II: Психологічна герменевтика, вип. 8. С. 73–82.
3. Гуцол С. Ю. Феномен моди в зеркале семиотического похода. Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка : зб. наук. пр. 2008. № 3 (24). С. 125–130.
4. Наративні психотехнології / Н. В. Чепелева, М. Л. Смульсон, О. М. Шиловська, С. Ю. Гуцол ; за заг. ред. Н. В. Чепелевої. Київ : Главник, 2007. 144 с. (Сер. «Психологічний інструментарій»).
5. Рудницька С. Ю., Гуцол К. В. Наративна компетентність як визначальна складова комунікативної компетентності особистості. Психологічні проблеми особистості на сучасному етапі розвитку суспільства. Збірник матеріалів XI Міжнародної науково-практичної конференції (7-8 квітня 2021 р., м. Ніжин) / за ред. М. В. Папучі. Ніжин : НДУ імені М. Гоголя, 2021. С. 10–16. URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/2021/11_conf_zbim Psycho.pdf#page=11
6. Чепелева Н. В., Рудницька С. Ю., Гуцол К. В. Діагностичний інструментарій визначення наративної компетентності особистості. Технології розвитку інтелекту. Т. 5. № 1 (29). 2021. URL: https://psytir.org.ua/index.php/technology_intellect_develop/article/view/546
7. Чепелева Н. В., Рудницька С. Ю., Гуцол К. В. Теоретико-методичні основи та структурно-змістові складові програми тренінгу наративної компетентності особистості. Актуальні проблеми психології: Зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Т. 2. Психологічна герменевтика. Київ : 2020. Вип. 12. С. 113–131.

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Ольга Куроп'ятник,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 035 Філологія
Науковий керівник: Ірина Романова,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української лінгвістики,
літератури та методики навчання
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

МОТИВ ПОДОРОЖІ В ОЦІНКАХ КРИТИКІВ ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВЦІВ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ Ю. АНДРУХОВИЧА «ПЕРВЕРЗІЯ» ТА О. ТОКАРЧУК «БІГУНИ»)

У світовій літературі мотив подорожі вважається одним із найдавніших і найпоширеніших. Спочатку мандрівна література давала змогу знайомитися з новими землями, народами і звичаями в епоху великих географічних відкриттів. У різні часи така література відображала певні особливості певної епохи, активно впливаючи на формування культурних уподобань читачів.

В українській літературі найбільшій популярності жанр мандрівної прози набуває в кінці ХХ – початку ХХІ ст. (епоха постмодернізму). Як слушно зауважує І. Кропивко, «постмодерна художня література широко репрезентує тип сучасної людини-номада, чие життя протікає в ситуації перманентної подорожі. Подорож перестає бути втечею від рутини повсякдення в екзотичний світ незнаного. Глобалізований світ, у якому вже немає таємниць, в усій своїй повноті перетворюється на світ екзистенції постмодерної людини й відповідно персонажа постмодерністського тексту» [7, с. 195].

Яскравими представниками постмодерністів, що у своїй творчості велику увагу приділили подорожі, є український авангардист Ю. Андрухович і польська письменниця О. Токарчук, які своєрідно використовують мотив подорожі у своїх романах «Перверзія» та «Бігуни» відповідно.

Роман «Перверзія» [2] деякі літературознавці й критики разом із романами «Рекреації» і «Московіада» відносять до трилогії. Усі ці романи, героєм яких є поет-богема, що опиняється в самому епіцентрі фатальних подій, являють собою жанрово-стилістичну суміш з елементами сповіді, «чорного реалізму», трилеру, готики, сатири. Твір досліджували Н. Акулова, Т. Гундорова, Н. Зборовська, О. Кискін, І. Кропивко, Н. Сластнікова, Н. Ткачик та інші науковці.

Лейтмотивом «Перверзії» стає мандрування, що реалізується через фрагментованість простору, відсутність мети подорожі, рухливість кордонів європейських країн. У романі актуалізуються образ мандрівника, його самотність, жертвовність, відчуженість.

Головний герой роману С. Перфецький прибуває у незвіданий простір (Венеція) з місією здійснити замовлене убивство, яка прикривається офіційною причиною приїзду – виступ на конференції «Посткарнавальне безглуздя світу: що на обрії?». Однак від запланованого завдання він відмовляється, виголошуючи доповідь про Україну, що сприймається як репрезентація міфу українства. Як зазначає Н. Ткачик, у «Перверзії» мотив міфологічної подорожі героя будується на розповідях героя про Україну. Його мандрівка завершується зникненням за вікнами венеційського готелю, що означає смерть Перфецького. Порушення межі дозволеного призводить до потрапляння героя у царство мертвих, що показано у сцені балу у сатани [10, с. 298].

Одним із основних прийомів, за допомогою якого Ю. Андрухович розкриває мотив подорожі, є проєкція сприйняття героєм часових характеристик на певні географічні орієнтири. Досягається це за допомогою топонімічних назв (Мюнхен, Венеція, Іннсбрук, Альто-Адідже, Брессаноне, Тренто», Падуя, Местре-Маргера тощо) та лексики, що асоціюється з подорожжю (маршрут, мапа, путівник, орієнтир, дорога, шлях, дороговказ, вокзал, перон, потяг, рушити на схід та ін.).

Мотив подорожі нерозривно пов'язаний із мотивом руху, який генетично притаманний українському народові, що намагається довести Перфецький на конференції. Роман створює враження, що коли припиниться рух – завершить своє існування навіть сам Всесвіт, адже, за словами героя, «будь-які сталість, постійність і тяглість виглядають в умовах цієї землі вельми туманно й невиразно» [2, с. 217]. Важливо підкреслити, що мотив руху проявляється не тільки через усвідомлення Перфецьким себе як мандрівника, але й через тотожне сприйняття іншими персонажами роману (наприклад, вікарієм церкви Сан Мікеле Антоніо Делькампо).

Як зауважують Н. Акулова і Н. Сластнікова, «важливою типологічною ознакою мотиву руху в «Перверзії» виступає неусвідомлений, але стійкий потяг героя до мандрування, що сприймається як генетично успадкована риса української ментальності. Саме тому своїх героїв, Аду й Стаха, українців за походженням, Ю. Андрухович змушує перебувати в стані вічного руху, який дорівнює пошуку» [1, с. 8].

У романі О. Токарчук «Бігуни» [11], який досліджували Л. Брега, Ю. Васейко, О. Калинюшко, А. Клушина, О. Коваленко, М. Крупка, А. Ларента, Р. Свято та інші, головною темою є людина в подорожі, тобто переміщення героїв з одного місця в інше. Характерною особливістю роману є те, що сюжетні лінії та події у ньому нічим між собою не пов'язані, оскільки кожна нова оповідь не пов'язана з іншими. Об'єднує всі розділи твору лише безперервний рух героїв, які подорожують у часі та просторі. Р. Свято трактує твір як роман у фрагментах, поєднаних доволі хаотично і майже довільно. На її думку, в романі самостійні сюжетні лінії розкидані на кілька століть у часі й охоплюють низку континентів у просторі; однак, вважає вона, вони майстерно сконструйовані у тексті, виявляючись «опорною конструкцією всього тексту» [9].

Бігуни є представниками давньої секти старообрядців середини XVII ст., для яких постійний рух вбачається єдиним порятунком від зла на землі. Героями роману О. Токарчук стають сучасні «бігуни», тобто люди, які намагаються перебувати у постійному русі в часі й просторі та пошуку, що становить для них сенс існування й можливість жити. Сама авторка називає їх «сучасними кочівниками» [5, с. 15].

Формально, вважає О. Коваленко, бігунами в романі польської письменниці є бродяги, позбавлені постійного місця проживання. Вони цілими днями блукають у метро, не відмовляються від милостині, проте в той же час, їх характеризує паломницька сутність. Разом із тим, у творі «бігунами» постають і туристи, які, на відміну від безхатченків, зазвичай, мають дім, який гарантує їм затишок та захищеність [6, с. 15].

Як відмічає О. Калинюшко, у творах О. Токарчук непросто ідентифікувати місцезнаходження героїв, оскільки авторка не дає багато орієнтувальних вказівок, а самі країни та населені пункти згадуються побіжно. Тому вона робить акцент на готелях, аеропортах, потягах, автомобілях, музеях, основну увагу приділяючи внутрішньому світові героїв. Подорож у письменниці служить засобом осягнення істини за рахунок зображення процесу самопізнання героя, дослідження його внутрішньої проблеми та конфлікту протиріч у його сприйнятті навколишнього світу [4].

Персонажі твору – люди різних національностей, об'єднаних розумінням життя як подорожі. Повернувшись додому, вони під враженням мандрівки оцінюють свій дім, порівнюючи його з умовами, в яких перебували під час подорожі.

Роман «Бігуни» є оповіддю про різних людей, у яких виявляється свій сенс їхніх мандрівок, однак, вважає М. Крупка, усі вони намагаються позбутися тягара повсякденності [8]. Так, польська письменниця зводить світ до подорожі.

Таким чином, досліджені нами твори свідчать про активне використання письменниками в них мотиву подорожі. На думку Н. Акулової та Н. Сластнікової, способи його реалізації у романі Ю. Андруховича різноманітні: усвідомлення головними героями себе як мандрівників, що проявляється через висловлення життєвого кредо, поведінкові стандарти; їх рецепція іншими персонажами, які дають хоча й суб'єктивну, однак важливу характеристику, що доповнює загальну картину; набір образних паралелей, випадкових фраз, лексики тощо справляють відповідний вплив на читача. Чітке дотримання автором просторово-часових характеристик, докладні описи географічних маршрутів, неодноразові згадки про транспортні засоби; просторові переміщення героя є неодмінною передумовою розвитку сюжету. Образ мандрівника у «Перверзії» виявляє українську ментальність і пов'язаний із мотивом пошуку істини, що розвиває символіку шляху. Дорога уособлює пошук героєм певного абсолюту на власному життєвому шляху [1].

Роман О. Токарчук «Бігуни», як вважає О.Коваленко, характеризується такими рисами, як жанрова свобода, головна роль автора-оповідача, суб'єктивність авторської точки зору, наявність елементів інших рис інших жанрів, зруйнована лінійна складова, що свідчать про постмодерністський підхід авторки. Авторка відтворює утопічну картину світу за допомогою різних мотивів, порушуючи одвічні філософські питання: про життя і смерть, тілесність і духовність, що свідчить про пошук сучасної людини свого місця у світі [6].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Акулова Н., Сластнікова Н. Хронотоп подорожі в карнавальній трилогії Юрія Андруховича крізь призму мотивного аналізу. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Літературознавство. 2015. № 9. С. 4-8.
2. Андрухович Ю. І. Перверзія : роман. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2005. 480 с.
3. Божко Л. Д. Мотив подорожі та туристичної поїздки в українській літературі. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2013. № 4. С. 231-235.
4. Калинюшко О. А. Жанрові модифікації травелогу в романі Ольги Токарчук «Бігуни». URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_6%282%29_26.
5. Клушина А., Васейко Ю. Концепт руху в романі Ольги Токарчук «Бігуни»: функціонально-семантичний аналіз. Scripta manent : зб. наук. пр. Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2019. Вип. 6. С. 15-16.
6. Коваленко О. О. Жанрові особливості та мотиви роману «Бігуни» Ольги Токарчук. Київські полоністичні студії : мат. Міжнар. наук. конф., м. Київ, 23-25 травня 2018 р. Т. XXXV. Київ : Талком, 2019. С. 466-474.
7. Кропивко І. В. Українська і польська постмодерна проза (карнавал, фрагментація, фронтір) : монограф. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. 524 с.
8. Крупка М. У пошуках власного часопростору. Хронотоп подорожі у творчості українських і польських письменниць. Рівне: Рівненський державний гуманітарний університет, 2014. 11 с.
9. Свято Р. Бігуни : Рецензія. URL : <http://krytyka.com/ua/reviews/bihuny>.
10. Ткачик Н. М. Ініціаційна парадигма міфологічної подорожі героя у міському топосі (на матеріалі романістики Ю. Андруховича). Актуальні проблеми слов'янської філології. 2010. Вип. XXIII. Ч. 1. С. 296-303.
11. Токарчук О. Бігуни : роман; пер. з пол. О. Т. Сливинського. Харків : Фоліо, 2011. 414 с.

Михальчук Світлана Олександрівна,
канд. політ. наук
старший викладач кафедри романської філології
Волинського національного університету імені Лесі Українки

СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ РИТОРИКО-КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕРЕКЛАДАЧА

Розвиток риторико-комунікативної культури має вирішальне значення у підготовці професійних усних перекладачів, для яких важливими є розвиток переконливого дискурсу та створення ефективного тексту. Усний переклад, як послідовний, так і синхронний, є надзвичайно складним процесом, часто пов'язаним з проблемами відсутності риторико-комунікативних навичок.

Риторико-комунікативна культура усного перекладача включає знання, ораторські вміння та комунікативні навички, які становлять основу для використання мовних засобів для побудови мовленнєвих актів з метою отримання комунікативного ефекту мовлення. Відтак, риторико-комунікативна культура усного перекладача проявляється в умінні вибирати такі засоби мови, які можуть найбільш точно і зрозуміло передати зміст, думки і почуття, переконання і стилістичну виразність мовця [3].

Риторико-комунікативна культура усного перекладача передбачає вміння застосовувати риторичні норми в процесі мовленнєвої взаємодії. Для успішного усного перекладу необхідні різноманітні навички:

- правильно розуміти ситуацію та мету мовленнєвої взаємодії;
- враховувати соціальні та індивідуальні особливості всіх учасників комунікативного процесу
- ефективно слухати та передбачати діалог;
- підтримувати доброзичливу атмосферу спілкування;
- контролювати свій емоційний стан;
- володіти культурою мовлення, професійним мовленням та невербальними засобами спілкування;
- знати правила етикету;
- здійснювати, планувати і творчо розв'язувати риторичну ситуацію, а також проводити риторичну рефлексію.

Структурними компонентами риторико-комунікативної культури усного перекладача є: комунікативний; мотиваційний; інтелектуальний; психофізіологічний; рефлексивний [3].

Комунікативна складова є визначальною у формуванні риторико-комунікативної культури усного перекладача. Комунікативна компетентність є основою перекладацької компетентності в цілому. Визначаючи процес усного перекладу, дослідники називають його «міжмовною/міжкультурною комунікацією» або «посередництвом», оскільки усний перекладач виступає посередником між відправником тексту та одержувачем: *відправник тексту – перекладач (= посередник) – одержувач*.

Комунікативний компонент можна визначити як знання та вміння розуміти вихідний текст, а також створювати цільовий текст відповідно до соціальних і культурних норм суспільства. Таке визначення найбільш повно відображає необхідність використання наявних знань і навичок як на етапі розуміння вихідного тексту, так і на етапі породження цільового тексту. Лінгвістичні, прагматичні та соціолінгвістичні компоненти входять до складу комунікативної компетенції перекладача.

Мотиваційний компонент риторико-комунікативної культури усного перекладача визначається мотивацією до гуманістичної комунікації, усвідомленням перекладачем риторичної природи професійної діяльності, яка виходить за межі усталених стереотипів, розумінням важливості риторичної культури для процесу усного перекладу та необхідності самовдосконалення риторичної культури.

До структури мотиваційного компонента входять: мотивація до успіху, активність, ініціативність, відповідальність, задоволеність професійною діяльністю; потреба у самовдосконаленні та самовираженні, постійному підвищенні рівня риторичної культури через публічні виступи; потреба в поглибленні своїх знань з професії, а також з риторики, педагогіки, психології, театральної педагогіки, філософії, світової культури, моралі та етики тощо; ставлення до риторичної діяльності; усвідомлення суспільної необхідності та особистісної значущості риторичної культури, потреби в риторичній самоосвіті; толерантність і повага до слухача.

Інтелектуальний компонент риторико-комунікативної культури усного перекладача включає науково-теоретичні знання з риторики: історичні аспекти розвитку красномовства, особливості національного риторичного ідеалу, методи і технології створення риторичного продукту; високий рівень знань зі спеціальності, педагогіки, світової та національної культури; наявність необхідних якостей мислення (критичність, креативність, швидкість, логічність, асоціативність). Інтелектуальний компонент риторичної культури усного перекладача визначається точністю; виразністю та чистотою мовлення; самостійністю; оригінальністю; умінням створювати текст; багатством словникового запасу.

Психофізіологічний компонент риторико-комунікативної культури усного перекладу складається з психологічної налаштованості на виступ перед аудиторією, виразності інтонації та вміння використовувати невербальні засоби.

Усний переклад докорінно відрізняється від письмового. Перш за все, потрібно говорити про різні типи сприйняття: для усного перекладу - слухове, для письмового – зорове. Усний переклад передбачає активну роботу когнітивних механізмів, тоді як письмовий переклад допускає відносну пасивність цих механізмів. Обидва види перекладу нерозривно пов'язані з рефлексією і можливі лише за умови задіяння сприйняття, уваги та пам'яті. Однак при письмовому перекладі свідомість перекладача працює в менш напруженому режимі, оскільки його діяльність відбувається в умовах достатнього часу для роздумів, консультацій, відпочинку, пригадування і самоналаштування.

Психофізіологічний компонент передбачає, перш за все, роботу різних психічних механізмів, які відрізняються залежно від виду усного перекладу. Основна схожість між усіма видами усного перекладу полягає в тимчасовому поєднанні виконуваних мовних дій: слухання і говоріння при синхронному перекладі; читання і говоріння – при

перекладі з аркуша паперу; слухання і письма, читання файлу перекладу і говоріння - при послідовному перекладі.

Рефлексивний компонент риторичної культури усного перекладача – це вміння аналізувати якість виконання професійних завдань, а також причини професійних невдач, знаходити рішення для досягнення бажаного результату; моделювати аудиторію з урахуванням її психологічного портрета.

Риторико-комунікативні навички перекладача є ключовими для продуктивності його професійної діяльності. До якостей і здібностей, які гарантують успіх професійної діяльності перекладача, належать: комунікативні навички (вміння встановлювати та підтримувати контакт з людьми різного віку, статі, соціального статусу та культури); добре поставлена мова, багатий словниковий запас; високий рівень організаторських здібностей; хороші мнемічні здібності (хороша пам'ять); гнучкість психічних процесів; високий рівень розподілу уваги (здатність приділяти увагу декільком об'єктам одночасно); здатність швидко приймати рішення в мінливій ситуації; вміння подавати матеріал з урахуванням особливостей кожної аудиторії; фізична та розумова витривалість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баран Н. Значущість формування риторичних умінь майбутніх філологів у процесі фахової підготовки URL: <https://1ll.innk/9TI1t>
2. Муратова В. Перекладацький аспект викладання риторики Методичні рекомендації URL: <https://1ll.innk/woPfj>
3. Шупта О. Риторична культура майбутнього перекладача як фактор успішності його професійної діяльності URL: <https://1ll.innk/jNpd3>

Петрук Таїсія Василівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти.
Науковий керівник: **Камінська Марина Олександрівна,**
кандидат філологічних наук, доцент.

*Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського*

ПЕРЕКЛАД ПОРІВНЯНЬ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ ДЖОАН РОУЛІНГ «ФАНТАСТИЧНІ ЗВІРІ ТА ДЕ ЇХ ШУКАТИ»)

Одним із найбільш популярних видів художніх засобів у літературі є порівняння. Вони використовуються для створення образності та підкреслення ознак певного об'єкта чи істоти через порівняння з іншими об'єктами чи рисами [1, с. 1]. У даній роботі ми досліджуємо порівняння як один із видів художніх засобів та особливості їх перекладу українською мовою.

У романі Джоан Роулінг «Фантастичні звірі та де їх шукати» порівняння вживаються здебільшого для зіставлення магічних істот між собою, характерне також і використання безеквівалентної лексики, що ускладнює процес перекладу. Прикладом вживання таких засобів у творі є:

*Trolls bear a humanoid appearance, walk upright, may be taught a few simple words and yet are **less intelligent than the dullest unicorn** and possess no magical powers in their own right except for their prodigious and unnatural strength* [3, с. 12].

*Тролі зовні нагадують людей, ходять на двох ногах, їх можна навчити кільком простим словам, але вони **тупіші за найтупішого єдинорога** і не володіють жодними магічними якостями за винятком дивовижної й надприродної фізичної сили* [2, с. 8].

У вищенаведеному реченні перекладачу потрібно було спершу перекласти відповідну безеквівалентну одиницю *unicorn* – *єдиноріг*, а потім увести її в сам троп.

У деяких випадках асоціації з певними предметами збігаються в обох мовах, тому при перекладі застосовується прийом дослівного перекладу, адже суть виразу не змінюється:

*The head has short horns and the wide mouth, which appears to be grinning, is full of **razor-sharp teeth*** [3, с. 38].

*На голові в нього короткі ріжки, а широка пащека з **гострими, як лезо**, зубами шкіриться в постійній насмішці* [2, с. 39].

В українській мові порівняння *гострий, як лезо* виконує ту саму функцію, що й в англійській, тому в даному випадку перекладачу не потрібно застосовувати ніяких додаткових трансформацій.

*It is around half an inch long and a **vivid sapphire blue**, although its speed is such that it is rarely noticed by Muggles and often not by wizards until they have been stung* [3, с. 34].

Довжина її **разючо-синього, мов санфір**, тіла не більше сантиметра, проте швидкість в неї така, що магли її майже не помічають, та й деяким чарівникам це вдіється лише після того, як козлокос їх ужалить [2, с. 41].

В даному прикладі використовується прийом дослівного перекладу, тому що англійський варіант є цілком зрозумілий україномовному читачу.

У деяких випадках перекладач може урізноманітнити оригінальне речення не просто переклавши його суть, а додавши добре відоме українським читачам порівняння, використавши функціональний аналог:

The Billywig's wings are attached to the top of its head and are rotated very fast so that it spins as it flies [3, с. 34].

Крильця козлокоса розміщуються на голові і крутяться з такою швидкістю, що він обертається в польоті, наче пропелер [2, с. 41].

Отже, під час перекладу порівнянь потрібно звертати увагу на контекст речення, наявність лексики, яка може складати труднощі та відповідність асоціацій, які викликає певний предмет чи явище у представників різних мовних груп. Найбільш поширенішими способами перекладу порівнянь є дослівний переклад та вживання функціонального аналога.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головня А. В. Порівняння як засіб передачі культурного компонента при перекладі прозових творів Редьярда Кіплінга. URL: <https://core.ac.uk/download/286619456.pdf> (дата звернення: 23.12.2022).
2. Роулінг Дж. К. Фантастичні звірі та де їх шукати / пер. з англ. В. Морозов. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2018. 74 с.
3. Rowling J. K. Fantastic beasts and where to find them. Bloomsbury, 2001. 116 p.

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Гуржій О.Б.,

к.т.н., завідувач відділу дослідження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, сильнодіючих та отруйних лікарських засобів лабораторії досліджень матеріалів, речовин і виробів

Родигін О.А.,

судовий експерт сектору дослідження наркотичних засобів відділу дослідження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, сильнодіючих та отруйних лікарських засобів лабораторії досліджень матеріалів, речовин і виробів

*Дніпропетровський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ України*

ПРОБЛЕМИ ВІДНЕСЕННЯ РЕЧОВИН ДО АНАЛОГІВ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ ТА ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН

Зловживання психотропними речовинами та наркотичними засобами викликає наркоманію – хворобу, що впливає не лише на здоров'я людини, а й на економічну, соціальну, політичну сферу діяльності людини. Нажаль, за останні часи під вплив цієї хвороби підпадає велика кількість молоді та підлітків, які долучаються до вживання наркотичних засобів та психотропних речовин, що в майбутньому буде мати жакливі наслідки для країни [1].

Не зважаючи на всі методи боротьби з незаконним вживанням наркотичних та психотропних речовин, кількість їх на території країни збільшується. Особливе занепокоєння викликають речовини, що мають наркогенний потенціал, однак вони не включені до Постанови Кабінету міністрів України № 770 від 06.05.2000 р. «Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» [2], проте викликають ту саму дію, що й відомі наркотичні засоби та психотропні речовини. Доступність інформації, збільшення рівня освіченості та спрощення комунікацій між незаконними наркотичними лабораторіями сприяють утворенню нових видів речовин. В законодавстві України також є термін «Аналоги наркотичних та психотропних речовин» – це синтетичні чи природні речовини, що не включені до переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, проте їх хімічна структура та властивості подібні до наркотичних засобів та психотропних речовин [3]. Наркотичні засоби та психотропні речовини або їх аналоги діють на нервову систему однаково і викликають необхідність у повторному вживанні, тобто особа стає психічно та/або фізично залежною.

Згідно законодавства України аналоги наркотичних та психотропних речовин мають однакове правове положення, як і наркотичні засоби та психотропні речовини. Виходячи з цього, для настання кримінальної відповідальності необхідно встановити відношення засобу чи речовини до заборонених до обігу. Згідно наказу Міністерства охорони здоров'я України № 715 від 03.04.2019 р. «Про деякі питання віднесення засобів і речовин до аналогів наркотичних засобів і психотропних речовин» в розділі 3 пункту 1 зазначено «Віднесення засобів і речовин до аналогів наркотичних засобів і психотропних речовин здійснюється з урахуванням вимог статті 3 Єдиної конвенції про наркотичні засоби 1961 року з поправками, внесеними до неї Протоколом про поправки до Єдиної конвенції про наркотичні засоби 1961 року від 25 березня 1972 року, статті 2 Конвенції про психотропні речовини від 21 лютого 1971 року способом оцінювання Узагальненої інформації для розгляду комісії Міністерства охорони здоров'я України з віднесення засобів і речовин до аналогів наркотичних засобів і психотропних речовин» [3].

Саме за допомогою розробки та синтезу аналогів наркотичних речовин виробники заборонених речовин та наркозалежні шари населення намагаються уникнути кримінальної відповідальності. Тому їх кількість зростає і потребує покращення заходів контролю та віднесення речовин до аналогів.

Треба розуміти, що новий наркотик на незаконному ринку в більшості випадків не є новим для науки, тому на правовому полі словосполучення «аналог наркотичних засобів та психотропних речовин» в першу чергу створене для того, що б створити достатні правові основи для протидії незаконному обігу таких речовин.

Всі потенційно небезпечні речовини вилучені з незаконного обігу надходять до експертних установ для проведення фізико-хімічних досліджень з метою встановлення їх якісного та кількісного складу. Тож судові експерти-хіміки визначають хімічну структуру дослідних речовин і виконують первинне віднесення їх до аналогів, що потребує глибоких знань в хімічних науках. Проте треба розуміти, що лише висновок експерта-хіміка не дає правових основ віднесення вилучених речовин до аналогів. Також необхідно встановити присутність психоактивної дії на мозок людини. Такий висновок виходить за межі спеціальних знань судового експерта з правом проведення експертизи за експертною спеціальністю 8.6 «Дослідження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів». В такому випадку необхідне проведення комплексної судової експертизи з залученням судового експерта з медичними знаннями, який проводить хіміко-токсикогічні та хіміко-фармакологічні дослідження. За результатами такої комплексної експертизи оформлюється висновок експерта, який направляється до Міністерства охорони здоров'я України, в повноваженнях якого лежить правомірність віднесення речовини до аналогів наркотичних засобів та психотропних речовин.

Процесуально встановлені норми значно ускладнюють процес встановлення факту незаконного обігу аналогів наркотичних засобів та психотропних речовин, що майже унеможливує притягнення до кримінальної відповідальності за такі правопорушення. Тож вбачається за необхідне: спрощення процедури віднесення речовин до аналогів та проведення інформування органів досудового розслідування про призначення в таких випадках комплексних судових експертиз.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Павлюк К., Краснопольська К., Вовк В. Наркоманія, як одна з провідних причин зламаного життя молоді. Grundlagen der modernen wissenschaftlichen forschung. 2023. URL: <https://doi.org/10.36074/logos-31.03.2023.56>;
2. Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Офіційний вебпортал парламенту України.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-п#Text>;
3. Про деякі питання віднесення засобів і речовин до аналогів наркотичних засобів і психотропних речовин. Офіційний вебпортал парламенту України.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0655-19#Text>.

Мицавка Юрій Юрійович,
аспірант

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
mytsavka96@gmail.com

АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ ЮРИДИЧНОЇ ПРАКТИКИ ПРАВОВІЙ ДОКТРИНИ УКРАЇНИ

Сьогодні національне законодавство, що регламентує порядок здійснення адміністративного, господарського, кримінального і цивільного судочинства, а також судочинства у справах про адміністративні правопорушення, не в повній мірі пристосоване до реалій, у світлі яких непоодинокими бувають випадки, коли суддя може допустити помилку при застосуванні норм закону чи встановленні фактів (далі – правова помилка в судочинстві або суддівська помилка). В окремих випадках, мова також може йти про суддівське свавілля. Так чи інакше, на практиці сторона юридичного спору, яка зіткнулася з такими дефектами правозастосовної діяльності суду, повинна докласти, м'яко кажучи, чимало зусиль, щоб суддівську помилку чи свавілля було усунуто і досягнуто судового захисту, а в деяких випадках – це просто неможливо досягнути.

У випадку суддівської помилки, то чинне процесуальне законодавство передбачає давно відомі способи їх подолання: шляхом подання апеляції або касації на судові рішення [1]. В інший спосіб виправити правову помилку судді – неможливо. Проте, в деяких випадках наведені способи подолання суддівської помилки можуть бути неефективними. Наприклад, закономірним є те, що внаслідок надмірної завантаженості національних судових органів ризик неправильного застосування закону чи встановлення фактів є вищим, ніж це було би за нормальних обставин. У свою чергу, такий фактор призводить до ухвалення помилкового судового рішення. В цьому випадку суддя опиняється між двома «плінями фронту»: першою є вимога дотримання процесуальних строків (зазвичай у справах про цивільні права та обов'язки, що розглядаються в порядку спрощеного позовного провадження, цей строк не може перевищувати 60 днів, а для справ, що розглядаються в порядку загального позовного провадження, – 90 днів [2]), а другою – «законні очікування» сторін, що юридичний спір буде вирішено протягом встановленого процесуальним законодавством строку. Відсутність будь-яких прогресивних змін в питанні виправлення правових помилок в судочинстві формує враження, що начебто це питання не є актуальним, що прямо суперечить реальному стану речей; традиційні способи подолання правових помилок в судочинстві повинні й надалі існувати, але коли довіра населення до судової гілки влади в нашій країні прирівнюється до мінімального рівня, процесуальне законодавство не повинне ними обмежуватися, а навпаки – розширити повноваження судді, принаймні, задля усунення допущених ним помилок, щоб судовий захист прав був реальним, а не декларативним.

Проблема посилюється через те, що на підставі існуючих результатів наукових досліджень неможливо вивести нормативно-правову формулу, відповідно до якої можна було би з однієї сторони віднайти баланс між остаточністю судового рішення, а з іншої – кожному забезпечити можливість досягнути якомога швидкого перегляду справи, якщо в судовому рішенні було допущено юридичну помилку або помилку у фактах. Це зумовлено тим, що сучасні результати дослідження містять суперечливі аргументи для доведення обґрунтованості конкретного доктринального погляду на суддівську помилку або взагалі не містять конкретних шляхів вирішення цієї проблеми. Це не тільки унеможливує з'ясування природи правових помилок в судочинстві, а відтягує момент розгляду на законодавчому рівні питання про необхідність адаптації процесуального законодавства під реалії сьогоdnішнього дня, тобто внесення змін до процедур, що регламентують порядок здійснення судочинства, з метою забезпечення реальної та своєчасної можливості для кожної зі сторін вплинути на суддівську помилку і домогтися від держави досягнення кінцевої мети судочинства – здійснення правосуддя.

Лише відносно нещодавно вітчизняна правова доктрина спрямувала свої зусилля на дослідження помилок у правозастосуванні. В рамках цієї проблеми досліджувалися питання помилок правоохоронних органів у правозастосуванні. Проте, актуальними є також питання правових помилок в судочинстві, що охоплюють помилки судді у праві або у фактах. Це питання, на жаль, не набуло популярності у національній юриспруденції.

Поряд з цим, ефективність тих чи інших юридичних механізмів виправлення правових помилок визначається не на стадії нормотворчого процесу, а на стадії, що передує йому – науково-порівняльного дослідження. Саме результати такого дослідження можуть дозволити сформуванню висновку про ефективність певного юридичного механізму. Без нього неможливо, з більшою вірогідністю, бути переконаним у дієвості запланованих нововведень.

На даний момент проводиться аналіз федерального законодавства Сполучених Штатів Америки, якому добре відомі процедури виправлення правових помилок судді. Згідно з правилом 60(b)(1) Федерального кодексу цивільного судочинства, «сторона, не на користь якої ухвалено рішення, може бути звільнена від обов'язку його виконання у разі, якщо суддею ухвалено рішення внаслідок помилки, недбалості, неочікуваних дій чи виправданих обставин» [3]. Слід відмітити, що ця помилка виправляється судом, яким ухвалено судові рішення, а не в апеляційному порядку. Процедура апеляційного перегляду судового рішення відмінна від процедури виправлення помилок за правилом 60(b)(1). Наведене федеральне правило в процитованій редакції існує у законодавстві США з 1946 року і в певній мірі судова практика сформувала підхід до застосування цього правила [4]. Зокрема, переважна більшість окружних апеляційних судів дотримуються підходу, відповідно до якого «для чого апеляційному суду виправляти ті помилки, які може виправити окружний суд самостійно?» [4, 5]. Такий підхід обґрунтований економією грошових коштів сторін на подання апеляції і часу суду, що має бути витрачений на ознайомлення зі справою, тоді як судді, який розглядав справу, добре відомі її обставини [4].

Підсумовуючи вищенаведене, слід дійти наступних висновків:

1. Національна правова доктрина повинна зосередити свої зусилля на розв'язанні актуальних проблем правозастосовної практики, наприклад, тих, що пов'язані з некомпетентністю службових або посадових осіб, чи тих, що пов'язані з уявленням про верховенство права та законність, та ін.;

2. Однією з актуальних проблем у правозастосовній практиці є питання правових помилок в судочинстві. Відсутність досліджень у цій сфері залишає наявні юридичні інструменти, спрямовані на подолання суддівських помилок, без змін, що не тільки негативно впливає на рівень довіри населення до суддів, а й не забезпечує утвердження прав і свобод людини, а це, у свою чергу, формує в міжнародно-правовій спільноті враження про те, що Україна є правовою державою лише номінально;

3. Будь-які законодавчі зміни не сприятимуть вирішенню поточної проблеми. Відповідні зміни мають бути логічними, обґрунтованими і виправданими, оскільки, як уже раніше зазначалося, ключовим завданням є пошук балансу між принципом остаточності судового рішення та забезпеченням ефективного судового захисту порушених прав. Перед зміною національного процесуального законодавства необхідно з'ясувати, яким чином судова практика і законодавство іноземних держав кидають виклик правовим помилка у судочинстві і вже після цього вносити відповідні пропозиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: від 28.06.1996: станом на 01.01.2020
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 №1618-IV: станом на 03.08.2023
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Federal Code of Civil Procedure
URL: https://www.uscourts.gov/sites/default/files/federal_rules_of_civil_procedure_-_december_2020_0.pdf
4. Nereida Mendez v. Republic Bank
URL: <https://caselaw.findlaw.com/court/us-7th-circuit/1640047.html>
5. Arnold Schildhaus v. Kenneth W. Moe
URL: <https://case-law.vlex.com/vid/schildhaus-v-moe-no-895546865>